Anul XIV
Nr. 52 (504)
Sîmbătă
25 decembrie
1971
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Democrația noastră

Iată că sfîrșitul anului 1971 nu vine numai, cu zile frumoase și însorite, ca de primăvară, nu vine numai cu brazi și cu daruri ale oamenilor pentru oameni, ci vine și cu un nou și important moment politic al țării. România este o uriașă scenă politică, pe care se desfășoară o activitate, neobosită. O uriașă investiție spirituală și morală se poate citi în această desfășurare politică, la care e chemată țara, de către comuniști, și nimic nu scapă atenției înnoitoare a celor ce răspund, în fața istoriei, de destinul țării. Nimeni nu poate contesta că, de exemplu, în problema țărănească mai aveam destule de rezolvat și încă și acum soluțiile se supun verificării, pe care numai timpul o poate face. Iată, însă, că — zilele trecute — într-un gest ce dovedea măreție, dacă ne gîndim la țară, și grijă, dacă ne gîndim la fiecare om, într-un gest cu adevărat revoluționar și comunist, Comitetul Executiv al C.C. al partidului a rezolvat cîteva din problemele țărănești, iar imediat după aceea primarii și secretarii de partid din comune s-au întîlnit într-un forum, în fruntea căruia a fost aplaudat frenetic conducătorul partidului și țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Și iată, acum, după atîtea zile de dezbateri, țăranii-conducători ai satelor se vor reîntoarce la casele lor cu importante vești din acest forum. Aceste vești țin, în esență, de democrația noastră socialistă, democrație adevărată, viguroasă, echitabilă și rodnică. Căci ce altceva sînt serioasele eforturi, pe care le avem de făcut de acum încolo, de a descentraliza ceea ce era excesiv centralizat și de a da încredere deplină celor care primesc în alegeri încrederea deplină a oamenilor, decît un fruct al democrației socialiste ? Sînt unii care, scriind despre țara noastră își închipuie că democrația e un spectacol al nostru pentru ei. Și că democrația este mai mult trufia vorbelor decît limbaj al faptelor. Dar ce realitate dominatoare este această democrație a noastră, de după Congresul al IX-lea al Partidului, această democrație care-i permite omului și care-l obligă pe om să fie el însuși (Sînt unii aici, la noi, și din păcate uneori ei se pretind a fi și oameni de cultură, care înțeleg prin democrație creșterea rolului lor conducător, fără nicio obligație față de colectivele din care fac parte, pentru aceștia **descentralizarea** înseamnă — ridicolă pretenție! — scăderea puterii tuturor și creșterea puterii lor personale, putere de a pălăvrăgi și nu de o construi. Aceștia una scriu și alta vorbesc în ședințele publice. Aceștia, din fericire, nici nu au importanță într-o discuție serioasă despre democrație și descentralizare).

Marele drum al României socialiste constituie un exemplu răbdător și substanțial de democrație și de continuă democratizare a vieții sociale.

Cu cîtă dreptate și ce viguros au sunat cuvintele secretarului general al partidului, referitoare la caracterul permanent pe care trebuie să-l aibă acest forum, al celor ce conduc satele. Este îndeobște cunoscută relația existentă la noi între libertate și responsabilitate. Va crește deci rolul consiliilor populare comunale, dar vor crește în mod proporțional și obligațiile acestor consilii. Este de neconceput un alt fel de democrație în țara noastră. Faptele o dovedesc, zilele din urmă au confirmat-o din nou : **un partid deschis în mod generos spre problemele poporului pe care îl conduce, cum este Partidul Comunist Român, va reuși totdeauna să dea o rezolvare fericită situațiilor grele, contradicțiilor ce mai există și să-și păstreze, sporind-o mereu, încrederea și dragostea poporului său.**

Există o explicație istorică a înțelepciunii acestei politici. Și explicația aceasta, pe care trebuie din cînd în cînd s-o reamintim, constituie cheia de boltă a tuturor rezolvărilor viitoare ! Partidul Comunist Român este partidul muncitorilor, țăranilor și intelectualilor. Partidul nu se situează în afara poporului, ci în inima lui. Țăranul român este membru al acestui partid.

Ritmul de viață al României socialiste nu a încetinit, în acest final de an.

Acest ritm constituie semnul națiunilor tinere, libere și bine conduse.

LUCEAFĂRUL

Cenaclul revistei LUCEAFĂRUL

Marți 28 decembrie a.c., orele 18,00, la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei nr. 115, în cadrul cenaclului revistei noastre, va avea loc un **Recital de poezie contemporană românească.**

Toate desenele din acest număr aparțin lui TAȘCU GHEORGHIU

tașcu gheorghiu: desene

Nu de mult în această rubrică a „semnificațiilor" am notat plurivalența atitor literați actuali ai noștri, dintre care unii s-au ilustrat în artele figurative. După acea consemnare de ordin general, m-am gîndit că mă pot opri și la unele cazuri speciale. Ocaziile îmi vor permite poate să privesc asemenea dotări complimentare la Radu Boureanu, la Ion Negoițescu, la Tudor George și la alții. Pentru moment mă preocupă Tașcu Gheorghiu, care apare cu cîteva desene chiar în prezentul număr al **Luceafărului.**

Zeci de ani, acest aderent la suprarealism, totodată „mateiu" înfocat, care recită din memorie **Craii de Curtea-Veche** în întregime, a fost pentru mine o enigmă. În tinerețe, elegant, manierat, distant, însă cu acea răceală care păzește ceva incandescent, Tașcu Gheorghiu făcea pe oricine să surprindă că el adoptă consecvent un stil. Întîlnirile momentane și întîmplătoare însă foarte frecvente, cu acest domn corect pînă la firul de păr, constituiau parcă o veșnică mustrare a demnității în comportament și ținută față de neglijența boemei noastre tinerești de pe atunci. „Le style c'est l'homme", această formulă îmi părea că se aplică în modul cel mai perfect la Tașcu Gheorghiu, care nu deschidea gura fără o frazare aleasă, impecabilă, și cu o poantă gîndită. Natura manifestă, personalitatea vizibil exprimată a cuiva, nu ajunge la stil. Ea poate vădi numai un caracter sau o structură. Adevăratul stil se constituie dintr-o dozare subtilă între tendința manifestării și aceea a mascării. Nu numai felul de a te arăta, ci și felul personal de a te ascunde îți trădează ființa, chiar dacă ți-o trădează sub specia enigmei. O asemenea enigmă rezultă și din **prezența** lui Tașcu Gheorghiu, care, în mod paradoxal, se confundă cu o **absență,** cu simpla emitere numai a imaginii, nu și a persoanei efective, ca și cum s-ar fi auzit de sub mască : „eu nu sînt aci, eu sînt departe, ignorat și misterios".

Faptul că, acum în urmă, s-a manifestat masiv ca un foarte distins traducător în versuri și proză nu mi-a elucidat nimic, ci mi-a sporit perplexitatea. Finisajul frazei sale, aticismul stilului, grija și acuratețea cu care așterne orice rînd, mi s-au părut iarăși a fi în contradicție cu caracterul demolitor al suprarealismului la care aderase. Din plăsmuirile sale artistice nu văzusem decît sporadic una sau două lucrări, reproduse prin publicațiile noastre. Acum cîteva zile mi-a fost dat să cunosc șaisprezece desene în peniță, unele foarte recente, din 1970 și 1971. Această cunoaștere mi s-a dovedit revelatoare. Pot spune că am descoperit enigma lui Tașcu Gheorghiu, și comoara lăuntrică păzită de el cu o discretă eleganță.

Imaginile sale îmi evocă o serie de nume vechi și noi, Giuseppe Arcimboldi, William Blake, Giorgio de Chirico, Salvador Dali, și mulți alții. Și, totuși se arată a fi el, profund personal, explicîndu-se, astfel, întreaga sa configurație artistică și umană. Tașcu Gheorghiu este un **clasic al absalului.** La el, sondarea în adîncuri nu împietează asupra armoniei de cadențe a acurateței și a pasiunii de a da un lucru finisat, neted, poleit. Limbajul liniilor cîntă ca și fraza lui Lautreamont, care i-a fost maestru. În mediul celor mai întunecate zone lăuntrice, Tașcu Gheorghiu descoperă aceleași volute pline de grație, aceleași arcuiri și unghiuri perfecte, pe care arta elenică le-a înfățișat în logica luminii solare. Haosul trăirilor larvare se schimbă la el în cosmos euritmic.

Tașcu Gheorghiu elimină **hybris**-ul și monstruosul, pe care le surprindem adesea la suprarealiști. El ne oferă un frumos exemplu de conjuncție a îndrăznelii exploratoare cu spiritul măsurii și cu intuiția secțiunii de aur. Modularea liniei evoluată de la nervurile cele mai fine, pe care le poți spulbera cu o suflare, pînă la suprafețe largi și pline, nu sparge niciodată portativul unde se află înscrise acordurile clasice. Cel mai adesea accede către o incontestabilă poezie figurativă. Iată negura luminoasă a unui păr despletit, care lasă o umbră densă în josul său, de unde țîșnește licărul unui sîn, ca o lampă aprinsă în întuneric. Iată sirenele, ochii-fluturi, armura vie cu vizieră, reliefurile sale dansante, care ne încîntă.

După atîta vreme, este momentul ca Tașcu Gheorghiu să iasă în întregime afară din laboratorul lui de alchimist. Tot elixirul preparatelor sale ar trebui să apară într-un album complet la una din edițiile noastre. Am vedea aci o demonstrație binevenită, în măsură să releve desăvîrșit această fizionomie aparte în cultura noastră, care îmbină aura tainei din tenebrele noastre lăuntrice cu spiritul eleganței și al armoniei.

Edgar PAPU

În pag. 4-5 :
Proză de
CONSTANTIN ȚOIU

nichita stănescu

ce alb, ce negru de alb !

Ce alb, ce negru de alb,
cîte stele în stele și stele lîngă stele în alb
și vine vîrtejul și vine vîntul și vine
suflare de aer
și ne suflă și smulge
și ne duce de pe noi
cortul pielii noastre

Și rămînem roșii în sînge, în foarte sînge
și se topește de noi doi gheața,
și se topește roșu,
și ne durem și ne durem în durere
rană pe rană
țipăt pe țipăt.

Și vine taifunul, tromba, aerul urlînd
și ne smulge zidul cel umed de carne
și ni-l duce și ni-l izbește
de un amurg de soare
și ne rămîn scheletele albe
pe zăpadă albă.
Oasele de os cele albe
pe oasele de zăpadă cele argintii,
și devenim memeorabili
și putem să ne urmărim unul pe celălalt
unu și doi și trei...
unsprezece, cincizecișipatru
optzeci și patru...

Și vine aerul turbat și în strigare
și ne împrăștie și ne risipește și ne suflă
și rămîne numai zăpada cea albă
scînteietoare
atît de scînteietoare cum este numai
cuvîntul
atît de friguroasă cum este
numai cuvîntul.

Acolo pe zăpada cea albă noi doi
ne-am iubit.
Urma noastră în zăpada cea albă este
aidoma copitei unui animal sideral
care a trecut prin zăpadă
niciodată acum,
totdeauna altădată...

secunda florii

Sub țîța stîngă a poetului,
a ieșit un ou fără sfîrc.
Sub aripa păsării împușcate
desenată cu sînge a apărut gura iubitei.

Grațios degetul femeii tinere
bătea pe coarnele de melc
întocmai cum ar fi bătut la o mașină
de scris gelatinoasă
inima mea de sidef.

Cît timp reușesc s-o țin în aerul meu
pasărea aceasta bolnavă va zbura.
Cînd crivățul mi-o va zmulge din
respirare
singur și vînăt voi rămîne ca
spînzurații.

Dulce trebuie să fie somnul înecatului
dormind cu ceafa pe un delfin
dulce este secunda florii,
dormindu-și mirosul pe un destin.

Situația poeziei

În răspunsurile la o anumită întrebare din cadrul ultimei anchete a „Luceafărului", cei mai mulți participanți considerau că situația poeziei noastre actuale este mai bună decît a prozei și o explicau nu atît prin înzestrarea superioară a poeților cît prin existența unor condiții mai propice pentru afirmarea lor.

Mai mult, unii dintre ei, raportînd-o la istoria poeziei naționale vorbeau de un alt treilea mare moment poetic, de o adevărată erupție contemporană a verbului liric românesc. Alții, raportînd-o, nu înainte de oarecare lecturi, desigur, la starea actuală a poeziei în mai vechile culturi europene, susțineau condiția privilegiată a poeziei române, vitalitatea ei unică, relativa ei superioritate, așadar, și deplîngeau faptul că o asemenea efervescență lirică rămîne în genere necunoscută pe continent.

Consensul asupra acestei stări de lucruri nu era însă unanim căci, iată, la numai o săptămînă chiar, unul dintre participanții la respectiva anchetă revine cu răspicate delimitări. Înainte de orice îl nemulțumește faptul că eterna și sfînta nemulțumire a artistului față de lumea din jur (mărturisită și în răspunsurile la ancheta **Luceafărului** despre funcția critică a literaturii) nu vizează și realizările artei însăși, în cazul de față realizările poeziei.

De pe această bază întărită, discuția se bifurcă în două direcții, argumentația se desfășoară pe două planuri complementare. E discreditată, pe de o parte, pretenția de superioritate a poeziei noastre, e recomandată, pe de altă parte, o așteptare prudentă a recunoașterii ei pe plan european.

Întrucît sînt unul din cei ce au afirmat, acum și altădată, că poezia noastră ocupă un loc de frunte în contextul actual al literaturii europene, nu ezit să mă confrunt cu această opinie, cu atît mai mult cu cît am împărtășit atîtea altele ale aceluiași autor.

Mai întîi, îmi permit să observ că există cel puțin o nuanță de articulare între „un loc de frunte" și „în fruntea" ; e deosebirea între o aproximare îndrăzneață, e drept, dar verosimilă și o pretenție de întîietate care nu e decît o iluzie atribuită. De altfel cei ce au afirmat superioritatea poeziei noastre au avut grijă s-o limiteze, fie într-un plan al vitalității, de pildă, fie într-o ordine ideală. Iată de ce ideea unui clasament riguros și definitiv trebuie să cadă din discuție pentru că nimeni nu a avut-o în vedere.

În răspunsul pe care l-am dat în cadrul amintitei anchete explicam locul de frunte al liricii noastre actuale prin contrapunctul istoric și estetic în care apreciam că se află fața de poezia din țările cu o mai veche tradiție literară. Acolo constatam o scădere a interesului pentru poezie în ultimii ani, o neîncredere în poezie a poeților înșiși, o devitalizare a limbajului poetic. Desigur, — spuneam — situația nu poate fi generalizată fără riscul exagerărilor, dar — adaug acum — nici contestată în esența ei. În așa fel încît forța și vitalitatea poeziei românești de astăzi, inocența ei vizionară, aptitudinea ei metaforică încă departe de a fi istovită, sînt pregnant puse în evidență tocmai de acest contrast.

Iată însă că această părere e considerată ca o abatere flagrantă de la adevărurile controlabile. Argumentele sînt găsite în chiar poezia franceză contemporană ilustrată — ni se spune — de Henri Michaux, Saint John-Perse, Aragon, Rene Char, Jacques Prevert, Audiberti, Frenaud, Guillevic, sau, aiurea, în poezia europeană, de unde se citează nume ca Dylan Thomas, Gabriel Celaya, Vosnesenski.

Nu ne rămîne decît să controlăm, la rîndul nostru aceste adevăruri. Mai înainte e bine să reamintim însă că aprecierile noastre se referau la fa. . **actuală** a liricii românești și europene.

Ori e știut faptul că cei mai mulți dintre poeții citați mai sus, sînt născuți în secolul trecut, și-au început activitatea în deceniul al treilea, și-au dat operele fundamentale încă înainte de al doilea război mondial. Nu întîmplător așa fii și integrează istoria literară. „Anabase", volumul lui S.J. Perse, apare în 1924, „Quatre poemes" în 1944, „Sueur de sang" al lui Jouve a apărut în 1933, „Porche à la nuit de saints" în 1942, etc.

Henri Michaux sau Rene Char au fost productivi pînă în ultimii ani și au și fost recunoscuți cu adevărat abia după război. Dar pot fi ei, oare, considerați ca reprezentativi pentru orientarea poeziei franceze de **astăzi ?** La fel Aragon, în ciuda faptului că a dat cel puțin două volume memorabile de poezie după război. Faptul că ei **există încă** nu trebuie să ne facă să uităm că activitatea lor prezentă nu e atît o **împlinire** cît o **prelungire.** Pentru cei mai mulți dintre ei opera e deja închisă în ultimul deceniu, fără să mai anunțe vreo posibilitate de înnoire.

Dar, atunci, ne întrebăm dacă, la rîndul nostru, n-am putea invoca numele lui Blaga, al lui Arghezi, a lui Barbu, al lui Bacovia, chiar dacă au murit, ca de altfel și... Audiberti (1965). Abia acesta ar fi raportul istoric firesc și cred că el poate fi stabilit — în măsura în care poate fi stabilit — fără complexe.

Cît despre Andre Frenaud sau Guillevic, poeți aflați acum în plină maturitate creatoare (ar mai putea fi citați mai tinerii Yves Bonnefoy, Ph. Jaccottet, Alain Bosquet) comparația e potrivită cu poeți români aflați la aceeași vîrstă inferioară și cred că nici de această dată nu s-ar solda în defavoarea noastră.

Dar generația de poeți români afirmată în deceniul al șaptelea, cărui val din poezia franceză contemporană i-ar putea fi opusă ? Și la ce concluzii am ajunge astfel ?

N-am înțeles apoi alăturarea într-o discuție, repet, despre contemporaneitatea poetică, numelui lui Vosnesenski la acela al lui Gabriel Celaya, un venerabil septuagenar, și, cu atît mai puțin, la acela al lui Dylan Thomas, mort încă din 1953.

La fel de bine s-ar fi putut cita atunci numele unor Vicente Alexandre ori Jorge Guillen, pentru poezia spaniolă, ori Seferis, pentru poezia greacă. Într-o discuție despre valoarea **actuală** a poeziei nu are însă rost să rechemăm prestigii istorice.

Dar despre condițiile unei raportări adecvate a poeziei noastre la poezia europeană, ca și despre condiția criticii noastre în raport cu poezia noastră, vom încerca să vorbim într-un articol viitor.

Căci „situația" poeziei depinde în bună măsură de „situația" criticii.

Mircea MARTIN

dumitru eliade

o dimineață

O dimineață ruptă-n două,
și verde pare și albastră
cît iarba fulgerînd de rouă,
cît cerul de deasupra noastră

De veacuri calmi, fiind firesc
la Dunărea sunînd moliu,
în sînge inimi se topesc
asemeni pietrelor de rîu

Și cerurile, nori albaștri
întorși pe goluri de fîntîni,
și timp imperial de aștri
pe cerul țării de români...

seară de toamnă

Un felinar să fie — și coroana
de aer purpuriu depusă blînd
pe stîlpul umed care-am fost, pe goana
acoperirii mele cu pămînt,

cenușa-n salturi oarbe pe poteci
s-a-nfrăgezit și scîrțîie sub pas,
mă sprijin iar de tablele de legi
dictate de-nțelepții fără glas

cu aburul înfrigurat al gurii
aș aburi și cerul, nici-o stea
să nu mai pună-n mijlocul făpturii,
care am fost, ispita de-a pleca...

suris

Viltoarea de piatră-a Carpaților
parcă se domolește cîteodată,
cînd tremură lent, cînd se-arată
palid, surîsul năvălitorilor, înecaților.

Parcă ne-ar cere iertare
că au călcat pe-aici, să ne supere
pescuitorii în apă tulbure
de comori legendare

Cum au crezut că o să răsară ei
în locul soarelui nostru, pe stînci ?
Li s-a dat brînci
și s-au înecat, lacomi și grei.

Viltoarea de piatră, în întuneric
și în tăcere i-a strîns tulburată,
cîteodată se domolește și ni-i arată
cu un surîs homeric..

(În pagina a 7-a, celelalte poezii citite de Dumitru Eliade la cenaclul revistei noastre.)

DESPRE LITERATURA ABSURDULUI*)

cronica literară

Neobișnuit de masivul tom *Lupta cu absurdul* este, după cum explica autorul undeva, reducerea unei gigantice teze de doctorat. Cum și alte cărți anterioare impresionau prin proporții, cea de acum se înscrie pe linia statornică a unui comentator de mare anvergură. Citind lucrările lui N. Balotă înțelegi întinderea de excepție a cunoștințelor sale în filosofie și literatură ; el are de spus despre orice obiect literar abordat o mulțime de lucruri (adesea pînă la exces), are răbdarea de a-l scruta din unghiuri felurite, vizînd deplina situare spațială ; are, în fine, prudența unei metodologii plurale. Așa cum cerea altădată Titu Maiorescu, Balotă este de o reală „transparență" în fața operei. Transparență, însă, nu înseamnă și acceptarea dominației de către operă, după cum nici el, criticul, nu încearcă, fidel unei concepții, să domine opera, ca atîția alții. S-ar putea spune că Nicolae Balotă realizează condiția de echilibru, că între el și operă are loc un *dialog*, fructuos pentru amîndouă părțile.

Pentru cineva de formația și personalitatea celui care a scris *Euphorion* și *Labirint, Iacob Burckhard și problema Renașterii, Urmuz*, opera este o identitate obiectivă, independență de sentimentul criticului. *Existind*, ea trebuie cunoscută, printr-o laborioasă cercetare a elementelor ei constitutive, a opiniilor rostite anterior despre ea, iar propriile intuiții se cuvine să fie avansate cu conștiința epuizării operațiilor preliminare de cunoaștere a obiectului, aceste intuiții fiind ele însele, neconținut, verificate, duse pînă la ultimele consecințe. Există critici, unii de o seducătoare insistență, care aproape că nu ne lasă să vedem opera, ei ocupînd, practic, întregul ecran ; există alții, aidoma unor evanescente jocuri ale văzduhului, care se topesc în masa operei, cu nobilă umilință, servind exclusiva ei punere în valoare. Balotă se află, cum spuneam, la jumătatea drumului : demersul său e vizibil, dar cu discreție obiectul critic nu-l anihilează ca prezență. Duhul ordonator plutește peste solul în răscolire (și orice mișcare literară ale cărei sensuri nu au fost epuizate, cu deosebire cele încă productive și recente, amintesc de suprafețele incerte ale genezei), contacte anteice dau zborului justificare și forță.

Lupta cu absurdul presupune o uriașă informație în materie, de la înțelegerea fenomenului absurdului în plan filozofic, ca fenomen de criză, la un amănunțit excurs printre strămoșii literaturii absurde, a precursorilor ei din veacul trecut, și pînă la analiza tenace a fiecăreia dintre ideologiile și operele protagoniștilor acestei mișcări (solide capitolele despre Kafka, Albert Camus și Beckett). Iar interpretările sale critice — semnala Dana Dumitriu, într-o cronică comprehensivă — *„nu părăsesc textul literar, nu-și permit nici o erezie și nici o gesticulație subiectivă și spectaculoasă. Dominantă este dorința de cunoaștere și ordonare a semnificațiilor lui (o tehnică deosebită a citatelor susține demonstrația, determină creșterea robustă a comentariului critic din solul fertil al materialului literar) și disciplina asociațiilor"*.

Cartea înaintează lent, cu oarecari dificultăți la lectura „obișnuită" — neîncetata verificare a fiecărei aserțiuni, abordarea problematicii în plinul ei, cu sacrificarea aproape totală a oricărei „anecdotici" determină, împreună cu proporțiile textului, această osteneală. Balotă este didactic în sens superior, el instruiește „sans en avoir l'air" ; se poate spune, de altfel, că întotdeauna o lucrare de acest tip, în care nu ambiția unor demonstrații personale ocupă întîiul plan, ci structurarea cunoștințelor generale despre o mișcare literară (firește, pe o schemă personală !), urmărirea cu un aer de obiectivitate a sensurilor general, sau doar parțial, admise, o asemenea carte va părea didactică. Ea dă cititorului (iar acesta trebuie să aibă, pentru a o parcurge, un anumit nivel cultural) convingerea că se află nu înaintea unor schițe critice inspirate, ce abia urmează a fi dezvoltate, ci pe un teren sigur, din care se poate alege cu bogate informații și poate — totodată — înțelege ansamblul respectivei mișcări, liniile ei de forță, justificarea sa în istoria literară, șansele de posteritate ale unuia sau altuia din autori, ale ideaticii lor. *Lupta cu absurdul* nu este, astfel, o „introducere în...", ci mult mai mult, una din cele mai solide lucrări de teorie și critică a unui fenomen și a unei mișcări literare apărute în ultima vreme, atît la noi în țară cît și în străinătate. Ea va deveni pentru studioșii absurdului un punct de referință necesar.

Reducînd teza de doctorat pentru un public mai întins, Nicolae Balotă a simplificat aparatul critic operînd, probabil, și alte compactări, eliminări etc. De unde, o pagină mai accesibilă, care cere, totuși, să fie parcursă cu creionul în mînă și presupune o familiarizare cu operele și autorii tratați. *„Ideea absurdului se poate spune că a precedat reprezentatea sa literară. De altfel, chiar dacă există o trăire originară a absurdului, o intuiție, un sentiment al absurdului, în cele din urmă absurdul reprezintă o atitudine teoretică față de lume, de viață, față de cunoașterea umană. Există deci o idee a absurdului. Această atitudine teoretică, această idee se cere determinată înainte de toate"*. În continuare, autorul va căuta, într-un capitol esențial, „Filosofia și absurdul", să determine ideea absurdului, trecînd-o prin pragurile unor acceptări și respingeri, unor extinderi și delimitări, iar, odată stabilită, întregul studiu va fi guvernat de această reprezentare a absurdului, în aplicările sale literare.

Există un paradox al mișcării, și anume acela că ea nu se constituie ca un curent, o școală : *„situație paradoxală — gînditorii ori literații „absurdului" refuză, îndeobște, această denumire aplicată operei lor. Ei nu aderă la un corp comun doctrinar, la o concepție despre lume și viață, la o estetică „absurdistă"*, precum romanticii, exempli gratia. N. Balotă s-a văzut astfel obligat să caute strămoși și precursori într-o mare arie a literaturii europene, din cei acceptați ori chiar revendicați de „absurzi", dar și din cei ignorați.

Unul din aspectele cele mai vizibile și mai discutate ale „absurdului" este și *ofensiva împotriva limbajului*. Personajele unui precursor, Lewis Carroll, închise într-un fel de nebunie individuală (dacă se poate spune așa) *„suferă de un rău al comunicării, de o neputință de a ieși din stereotipia mecanică a unui mod particular de a cugeta"*. Franz Kafka, ulterior, *„se cere crezut pe cuvînt și înțeles prin cuvînt, dar înțelegerea sa se constituie dincolo de cuvintele sale"*. Eugen Ionescu va supune limbajul (*„drama absurdului e în primul rînd o dramă a cuvîntului"*, spune N. Balotă) unor tentative de dezagregare fără egal. El, și alți dramaturgi absurzi, *încearcă „o revalorizare a limbii devalorizate. De aici, inversunarea lor împotriva clișeelor, a locurilor comune, a vorbirii banale, neautentice, din viața cotidiană difuzată pe scară largă prin marile mijloace de difuzare sonoră a cuvîntului, prin reclamă, prin presă"*. Situația aceasta e întrucîtva diferită la Samuel Beckett, și Balotă o dezvăluie energic : *„Cuvîntul, vorbirea la care e redusă această umanitate fictivă constituie condamnarea și șansa ei finală (...) Asistăm la o apocalipsă a cuvîntului ca viața care se face și se desface"*. În interpretarea lui Nicolae Balotă, la Beckett cuvîntul, organizat într-o adevărată comedie, îl traversează pe om, devenind, într-un univers desacralizat, din nou, Logos, și astfel : *„Noaptea apocaliptică pe care a ales-o Beckett drept scenariu al ficțiunilor sale este străbătută de Cuvînt, de cuvîntul în care acest scriitor a căutat și a aflat — după alții — arma cea mai eficace în luptă cu neantul, cu lipsa de sens, cu absurdul"*.

Cartea lui Nicolae Balotă ar merita, credem, să fie cunoscută de către cercetătorii și cititorii străini, o versiune a ei într-o limbă de circulație ar fi binevenită. Prin *Lupta cu absurdul*, și prin alte cîteva asemenea contribuții ale unor autori, teoria și critica literară românească sînt remarcabil reprezentate în discuțiile ce au loc pe teme literare de interes universal.

Ilie CONSTANTIN

*) *Nicolae Balotă :* Lupta cu absurdul, *editura Univers*, în colecția *„Studii"*.

compendiu

IOAN GEORGE ȘEITAN

Amforă de sete

I.G. Șeitan debutează cu o poezie a singurătății și a patimii, aspră și tandră în același timp, în genul cîntecelor de lume. Versurile, înfiorate de așteptare, sînt rostite tînguitor : „Am început să iubesc poemele nescrise, nebun / De memorie, Ingrid, te vreau lîngă mine, te-adun / La malul lacrimei, și eu cu mine mă ingin / Așteptîndu-te noapte de noapte păgîn." — Mesteacăn și lacrimă. *Obiectul adorației este doar o plăsmuire a frigurilor adolescenței. Adesea, lipsește pînă și numele convențional, iubita reprezentînd o ciudată absență în peisajul halucinației erotice : „Să fie-o zi de toamnă și frunzele să-mi ningă / Suavul cort în care te aștept / Să fumege cîmpia și caii să m-atingă / Cu frîe putrezite și eu să te aștept."* — Elegie. *Presimțirea iubirii face din tînăr un rătăcitor neînțeles. Experiența este trăită atît de intens, încît anii copilăriei par o amintire îndepărtată, evocată straniu, cu o voce în care se amestecă inflexiuni senzuale : „Lunec din mine în aripi străini de ploi / Și flămînd rup din laptele casei o cană / Între pămînturi — se spune — rîurile curg înapoi / Așijderea eu și de prundișul aspru sînt numai o rană"*. — Obsesie de casă. *De altfel, liniile cele mai severe ale poeziei lui I.G. Șeitan ascund aceeași exaltare a simțurilor : "Am urcat ca un supus trupul tînăr muritor / Pe cel deal pătruns de tristețe și de dor"* — Plîngere de supunere, sărăcie și castitate.

Transfigurarea tulburărilor vîrstei reușește, în mare parte, datorită apropierii de simplitatea exprimării folclorice. Exceptînd unele construcții rudimentare sau neglijente, volumul Amforă de sete *(ed.* Litera) *impune stilul unui poet autentic.*

LAURENȚIU CERNEȚ

Cîteva luni de trăit

Romanul Cîteva luni de trăit *(ed.* Eminescu) *aparține unui autor care observă la suprafață viața cotidiană. Inaptitudinea sa de a integra faptele într-o viziune proprie a făcut să eșueze o idee dezvoltată, printre alții, și de Petru Popescu. Este vorba de „studierea" crizei pe care o trăiește un personaj în momentul cînd află că suferă de o boală incurabilă. În romanul lui L. Cerneț, personajul se numește Mochie Marin, iar apropierea iminentă a morții îl face să se simtă liber, să acționeze conform unor elanuri justițiare altădată reprimate din lașitate și inerție. Transformarea lui într-un „miel turbat" este însă analizată insuficient. Autorul, atît de dezinvolt în descrierea unor caractere normale, nu poate urmări, în toată complexitatea, mecanismul unei psihologii de excepție. Neființd un inventiv, ci un înregistrator, el nici nu exploatează pînă la capăt posibilitățile epice oferite de existența unui asemenea personaj. Romanul promite mereu să devină o fantezie satirică, dar se împotmolește pînă la sfîrșit într-un noian de detalii inerte.*

Totodată, demonstrația morală se clădește în gol, deoarece pleacă de la ipoteza falsă a dreptății pure, restabilite de un personaj care se știe eliberat de orice responsabilitate. În situația sa de spectator. Mochie Marin nu poate face gesturi morale sau imorale ci, pur și simplu, gesturi, cu o semnificație cel mult psihologică.

MIHAI DUȚESCU

Scrisori de dragoste

Structura de discurs, pe care critica o descoperă abuziv la diferiți autori, este caracteristică poeziei lui Mihai Duțescu. Recentele sale Scrisori de dragoste *(ed.* Eminescu) *reprezintă secvențele unui nesfîrșit monolog, declamat în singurătate și avînd inițial scopul de a întreține o iluzie erotică. Asociațiile imprevizibile pun cîteodată fraza în dificultate, dar talentul oratoric o salvează prin artificii surprinzătoare. Farmecul lecturii constă tocmai în acest* suspens *al discursului, care se întrerupe brusc pentru a fi reluat cu o și mai mare volubilitate. Pe parcurs, nevăzutul interlocutor feminin își pierde importanța, poetul înconjurîndu-se definitiv de serpentinele sale retorice : „ce refuz în îmbrățișarea fotoliilor / ce siluire neputincioasă / și trece încă o oră / în care am flecărit / în care ne-am luat cafeaua / ca o otravă / privind ceasul prins de perete / acest bărbat spînzurat / pe care nimeni nu vrea să-l / salveze / pe care nici unul din noi nu-l mai întreabă / dacă a fost fericit / sau dacă a meritat să trăiască."* — XXXI.

Volumul conține și un ciclu intitulat Ceaiul de la ora cinci, *de fapt, un al doilea discurs, pornind de data aceasta de la imaginarea unei reuniuni de salon. Sub aparența simandicoasă a gesturilor, este descris în detaliu un spectacol ciudat : „domnii se apropiară de doamne / mai bine zis de ceea ce mai / rămăsese din ele și le șoptiră în / aparatele de auzit cîteva / dulci cuvinte de dragoste / acestea cu cîrjele mîngîiară / picioarele paralitice ale con- / fidenților iar cîteva perechi / ieșiră în grădină să se sărute"* — culmea e că. *Lectura atentă a versurilor arată însă că și aici cuvintele nasc realitatea pe măsură ce se înlănțuie în fraze. Poetul nu descrie, ci susține un spectacol, care este acela al propriei sale imaginații lingvistice.*

Alex. ȘTEFĂNESCU

avantpremieră editorială

PROFIRA SADOVEANU

Somnul pietrei

Poezii. Editura „Eminescu".

IONEL TEODOREANU

Opere alese (vol. 5)

Conține romanul „Lorelei". Editura „Minerva".

MARIA BANUȘ

Scrieri (vol. 1-2)

Editura „Minerva".

Reînnoiți-vă abonamentul

la revista

LUCEAFĂRUL

pe anul 1972

condiția debutului

Adeziune diferențiată

După cum prea bine se știe, este îndeajuns de răspîndită practica dezicerilor față de propriile lucrări de început în rîndurile scriitorilor nu numai de azi ci și din trecut. Mai mult, chiar, nu odată ne este dat să aflăm că, ajuns abia la a doua sau, hai să zicem, la a treia carte, cutare autor tînăr somează, pur și simplu, critica și, în genere, opinia literară, să nu fie luată în discuție biata sa plachetă cu care debutase doar cu doi-trei ani în urmă. Fenomenul, atît de frecvent, merită desigur o atenție specială. Să fie oare vorba doar de o inabilă și, la urma urmei, inofensivă ipocrizie — amintind direct adagiul cu politica struțului —, care în nici un caz nu trebuie luată în tragic ? Sau să luăm seama la scuze de genul : omul era prea tînăr și, ca atare, neștiutor, încerca și el, nu prea își dădea seama dincotro bate vîntul etc., așa încît să-l înțelegem și să nu facem dintr-atît un cap de acuzare ? Oricum, în asemenea împrejurări, puțini se mai gîndesc la înțelepciunea cuprinsă în unul dintre „fragmentele" rămase de la Epictet și atît de la locul lui inserat de Tudor Vianu în al său **Dicționar de maxime comentat :** „Înainte de a zice ori a începe ceva — cugeta filozoful —, gîndește-te bine ; căci după ce ai zis o vorbă, ori ai început o faptă, nu mai este în puterea ta de a o lua înapoi".

În realitate, raportul dintre ceea ce s-ar putea numi **vîrsta artistică** a cărții de debut și însăși vîrsta autorului ei comportă implicații diverse și nu tocmai lesne de sezisat. Caracterul, simptomatic al oricărei cărți de debut rezidă tocmai în polivalența lui structurală. Numai depistarea și interpretarea unui cît mai mare număr din seria elementelor alcătuitoare e în măsură să arunce asupra lui o lumină edificatoare.

Am spune mai întîi că un debut literar autentic se deosebește de masa amorfă a debuturilor sortite anonimatului prin **adeziunea sa diferențiată** la momentul literar în ambianța căruia se zămislește și, printr-o obligatorie implicare, la spiritualitatea social-umană a unei anumite epoci istorice. Unind cei doi termeni — în expresia **adeziune diferențiată** — avem sentimentul că fixăm limitele reale — la scara genului proxim — proprii acestei continue mișcări asociativ-disociative ; o mișcare, la rîndul ei, mereu impulsionată de trecerile neîntrerupte din planul subiectiv în cel obiectiv și invers. Ceea ce, într-o accepție generalizată, Hegel numește „expresia artistică a sufletului poetic" se constituie într-o realitate estetică palpabilă — pe care însuși cititorul și-o asuma — în raport direct proporțional cu intensitatea acestui proces. Exemplele notorii stau la îndemîna oricui, în sensul delimitării nucleului originar în care se fixează startul carierelor literare împlinite. Criteriul dublei istoricități — literare și social-umane — se sublimează imperceptibil în structura artistică diferențiată a operei de debut viabile. Spre nu a descinde prea departe de traiectoria timpului, să ne mulțumim doar cu invocarea cîtorva titluri ce marchează debuturile unora dintre scriitorii contemporani reprezentativi, aflați în plin proces de edificare a operei lor. Iată, de pildă, în domeniul poeziei, cărți precum **Inimi sub săbii** de Eugen Jebeleanu, **Cîntice țigănești** de M. R. Paraschivescu, **Poeme simple** de Zaharia Stancu, **Țara fetelor** de Maria Bănuș, **Cîntece de pierzanie** da Mihai Beniuc, **Libertatea de a trage cu pușca** de Geo Dumitrescu sau **La scara 1/1** de Nina Cassian. În ceea ce privește proza, concludente ni se par, între altele, debuturile lui Marin Preda **(Întîlnirea din pămînturi),** Laurențiu Fulga **(Străniul paradis),** Eugen Barbu **(Munca de jos, Groapa)** și Titus Popovici **(Străinul).** Fiecare dintre cărțile citate, judecate atît din perspectiva timpului scurs de la apariția lor cît și din aceea a evoluției întregii opere a autorilor lor, ca fapt de istorie literară, se impun, în egală măsură, prin **valoarea lor artistică luată în sine** și prin **pregnanța iradiației lor anticipative.** Existența acestor două atribute n-ar fi de conceput în afara izbitoarelor dovezi de adeziune diferențiată la liniile de forță ale evoluției poeziei și prozei românești dintre cele două războaie mondiale. Despre cea de a doua caracteristică — puterea de anticipație a cărții de debut — ar mai fi de făcut cel puțin două precizări. De o parte, e de la sine înțeles că ea există realmente numai integrîndu-se în însăși valoarea artistică a cărții căreia îi aparține ; de unde concluzia că a trata cu indulgență o carte de debut fără o vădită valoare doar pe motivul că ea ar conține unele eventuale virtualități constituie o categorică eroare. De altă parte, mai trebuie spus că șansa oricărei cărți de debut izbutită de a confirma anticipările pe care le propune depinde de consecvența deschisă, creatoare dar și atent strunită, dovedită ulterior de însuși autorul ei. Fiecare din exemplele citate mai sus stau la temelia unor destine literare ce își desfășoară avatarurile — uneori de-a dreptul dramatice — gravitînd cu obstinație în jurul acestui unic impuls inițial.

În altă ordine de idei, nu e mai puțin adevărat că succesul unei cărți de debut și ai celor ce urmează — dacă se arată ! — nu trebuie pus pe seama norocului, a hazardului și nici măcar nu trebuie supraestimat sub raport spectacular. Să dăm, prin urmare, crezare următoarelor „sfaturi pentru tinerii literați", formulate de Baudelaire :

„Tinerii scriitori care, vorbind de un tînăr confrate pe un ton plin de invidie, spun : „Frumos debut, a avut un noroc grozav !" nu se gîndesc că orice debut a fost întotdeauna precedat de alte douăzeci de debuturi necunoscute și că de fapt este efectul lor.

Nu știu dacă, în privința reputației, s-a produs vreodată lovitura de trăsnet ; cred mai degrabă că un succes este, într-o proporție aritmetică sau geometrică, după puterile scriitorului, rezultatul succeselor anterioare, adesea invizibile cu ochiul liber. Există o lentă agregare de succese moleculare ; dar generații miraculoase și spontanee, niciodată".

Nicolae CIOBANU

Căruța făcută iarna...

După ce se constatară ei ca păcătoși și netrebnici pentru că nu-și făcuseră și nu se învredniciseră să-și facă pînă acuma — toi de iarnă, căruță în vreme de ninsoare, cei doi veri Stănică și Pîrvu asupriți de cănile cu vin răsturnate se gîndiră să se apuce de treabă.

— Că altminteri o să ajungem la devenirea de o să avem casa sub căciulă, se îngrijoră și se îmbărbătă și-l îmbărbătă și pe celălalt Pîrvu.

Stănică avea roți de căruță pe care le ținea în fînar ca să se usuce obada și să se îmbuce bine și Pîrvu avea un lin de cărat prune și se gîndiră s-o înjghebe, deocamdată așa, căruța, ca să scape măcar de vină.

Se duseră, scoborîră roțile de sus, din pod și le rostogoleau și le atîngeau pe părerea de drum, de distanță, care le separa casele — rîzînd de doar nu se tăvăleau pe jos de zicerea veche cum că roțile carului nu se întîlnesc niciodată.

— Uită-le cum se întîlnesc și se cată și se ciocnesc, se hîțîna de rîs Pîrvu și lovea roata pe care o ținea subțioară de roțile pe care le ținea la fel Stănică. Și pe urmă își rostogoleau roțile pe jos, îndemnîndu-le să se rostogolească cu palmele, așa cum poartă copiii cercurile. Și iar se topeau de rîs că iacă-le cum se întîlnesc și se lovesc.

Aduseră și linul, îl așezară pe o capră de retezat lemne dar și după ce se opintiră un timp de..., o vreme

proverbe

bună, și văzură că nu se leagă nimic, trimiseră vorbă după Zamfir al Firii tot a lui Zamfir să vie să-i ajute. Acesta, mic, ager, tuciuriu, îndemănatec și fierar potrivi roțile dar cînd să coboare „lucrarea" de pe capră și merseră cu ea o porție de bătătură văzură că se apleca rău într-o parte.

Zamfir al Firii tot a lui Zamfir care-și tăiase și el porcul cu o zi înainte și-i tăiase grăsimea topită pe tingire cu băutură, nu putu să dea nici el o lămurire mai ca lumea.

Rămaseră buimaci și se uitau la căruță, adică la linul cu roți ca la o altă arătare. De spaimă au intrat în casă. Stănică s-a dus la iuțeală pînă la el și a mai adus niște șunci deocamdată neafumate și la masa stropită — potop, au cutezat iar cu gîndul la căruță.

Zamfir, acuma, le-a dat o înțelegere mai ca lumea.

— Că chiar dacă e jumatea lui decemvre, sărită spre sărbătoare, ei nu văd că nu mai e iarna iarnă și dă de sus doar cu ploaie ?

— Da !

Pîrvu s-a dus pîn-afară a văzut că plouă, s-a întors în odaie s-a uitat la ceasul „C.F.R." care ticăia harnic și zgomotos de abia nu dîrdîiau pereții și a zis că da, nu prea iarnă.

Și a întors și a potrivit ceasul cel mare „C.F.R." după ceasul mic de buzunar — care mergea mai înainte ca să apropie iarna și să s-apuce să facă așa cum trebuie căruța pentru vară, iarna, pentru că acum își amintea că luase de la Stănică doar trei roți — și d-asta șchiopăta linul

Și eu îl las potrivind ceasurile ca să cheme zăpada și iarna.

Nicolae VELEA

ION BĂIEȘU

Sufeream împreună

Editura „Cartea Românească".

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Textele acceptate se vor publica în ordinea necesităților redacționale.

Rugăm autorii care au cărți în curs de apariție să ne trimită portrete foto și datele de editură pentru a le anunța la rubrica „Avantpremiera editorială".

Vîrsta expresiei plenare

Poetul a ajuns la vîrsta expresiei plenare, la acea vîrstă lirică la care, perfect deprins cu întoarcerea asupra sa însăşi ca şi cu aplecarea atentă asupra propriilor sale unelte, el îşi găseşte **locul** său adevărat, al poetului, ca şi **locul** poeziei, şi, cu o suprem lucidă conştiinţă îşi circumscrie spaţiul liric.

Dar, înainte de toate, iată-l proiectîndu-se pe sine, ca într-un loc ideal, în spaţiul transilvan, sub „turnul cu ceas" al oraşului bătrîn. „Acolo în Transilvania, sub un lung turn cu ceas / murmurînd toată noaptea şi uitîndu-ţi-se în sînge / cu mari ochi de bufniţă galbenă". Emblemă a stării de veghe, ca şi a duratei, turnul cu ceas devine o metaforă a conştiinţei poetului, vigilie în marea trecere, în universul cuvintelor. Cu o gravitate întrucîtva sacerdotală, poetul îşi asumă consacrarea. El se ştie învestit cu o înaltă funcţie, aceea de a veghea ca şi turnul cu ceas, somnul cuvîntului, şi dă măsura timpului. Stranie această investitură a unui om măsurîndu-se cu verbul şi cu trecerea. Cine să asigure însemnele investiturii ? „Dar cine să-ţi împrumute imensa lui togă albă / cu un rictus ?..." Poetul ştie prea bine, o dată ajuns pe acest înalt platou al maturităţii, că singur s-a ales pe sine, a hotărît asupra menirii sale. „Nu, nimeni nu decide cine sînt" — astfel se deschide unul din cele mai tulburătoare poeme ale sale **(Stilou).**

Poemele din **Turn cu ceas** sînt meditaţii lirice, fragmente ale unei mai vaste elegii al cărei ton — ca un bas continuu — se face auzit fără încetare. Ton de o virilă gravitate. Nu e nimic jucăuş, nimic lăsat la voia întîmplării în demersul acestui poetic. Căci periplul poetului este acela al omului care se întoarce din depărtări, spre centrul său spiritual. Întoarcere pe tărîmul propriu al închipuirii, acasă în vechiul castru ori pe pietrele Clujului „Într-un oraş din adîncul Transilvaniei. / Laşi Loara, Turingia, Pragurile şi Pusta / Laşi Poarta şi Pindul, laşi Bosnia, Prislopul / şi deodată : în ţara de dincolo de păduri, / ca Iancu de Hunedoara cînd umple deasupra muntilor / pocalul său roşu ce rîde stelelor". Dar poetul revine nu numai în ţinutul său privilegiat, acolo de unde rădăcinile sale îşi extrag sevele, ci se întoarce iarăşi şi iarăşi din marea trecere.

Este în acest volum al lui Aurel Rău o subtilă poezie a duratei. Podişul înalt al maturităţii permite privirii să vagabondeze în urmă, înainte. Spectacolul devenirii istorice găseşte într-însul un spectator atent şi un actor ce se angajează cu toată fiinţa sa. Între urmele istoriei, devenire încremenită în piatră, în fapte şi cuvinte rostite, pe de o parte, şi experienţa prezentului, a timpului trăit nemijlocit, punţile permit o trecere necontenită. Întorcîndu-se „între turle", poetul descifrează acele semne care dau un sens actual trecutului, care-l fac peren : „Blocat între veşnicii / deodată : a pietrei şi a omului / şi a bronzului, lung pătrunzi sensul / însingurat al plecării sau al întoarcerii, care sînt toate de sus" **(Între turle).** Un admirabil ciclu de poeme, **Istorie I—IV** — reprezentînd una din axele interioare ale acestui volum — este închinat căutării acestui sens al devenirii. Recunoşti în acest poem obsesia întoarcerii : întoarcere în timp pentru a cuprinde, a înţelege trecutul, întoarcere în sine a poetului, pentru a se cuprinde, a se înţelege şi a se exprima. Căci conştiinţa istoricităţii, a duratei se asociază cu aceea a creaţiei. Actul poetic

umanităţi

însuşi are, la Aurel Rău, semnificaţia întoarcerii la sursă. Tălmăcitor iscusit, de mare fineţe, al poeziei altora, respirînd aerul unor străine meleaguri poetice, el se vede revenind în sine, cu fiecare cuvînt al său. Astfel, în **Istorie I** peregrinul se întoarce acasă, poetul îşi descoperă izvorul în spaţiul care îi e propriu. „De luni de zile, cu ştiinţă, îl ţin departe de mine / pe acel demon... Şi merg la toate templele / şi ogoarele, şi traduc slova altora — / Machado, Kavafis... Dar iată printre crengi, / deasupra rîului, în ora cînd vin spre casă, / printre tramvaie, vitrine, petrecăreţi, iată plină de linişte şi de sunet luna romanticilor / coborîndu-mi în suflet..."

Meditaţia poetului asupra timpului, a devenirii şi întoarcerii este nutrită de memoria afectivă : „inima şi-aminteşte" — mărturiseşte el odată. De aceea, recunoşti în ţesătura poeziei sale infuzia unei pasiuni ce nu se rusinează de sine. Poemele abundă în popasuri care se complac în evocarea locurilor, a lucrurilor, chei ale sensibilităţii. „Pururi. Şi pururi o casă albă / ce mai stă între două ape".

Dar esenţiale în acest volum, rod atît de rotund împlinit al poetului Aurel Rău, sînt întoarcerile unei conştiinţe lirice asupra propriilor ei substraturi. Ajuns **nel mezzo del camin di nostra vita,** la un fel de cumpănă **a apelor** lăuntrice, el îşi desenează, cum spuneam, cu mai multă precizie decît în volumele anterioare, **locul** său, al poetului precum şi **locul** poeziei sale. „Urc la locul de răzvrătire al cuvintelor" — ne spune el. Spre sursă, spre izvor. Vers revelator. Aurel Rău nu este un cîntăreţ dăruit cu prea multă spontaneitate. Meritul poate, de căpetenie al poeziei sale este însă tocmai acela al efortului investit în ea, de a străpunge chistul artificiilor, de a permite cuvintelor să iasă la suprafaţă cu energia lor originară. Ascultînd odată un imn, i se pare că cuvintele acestuia, frumoase şi adevărate, „Se aşezau între noi şi priveliştе, luminos". Dar atunci cînd caută propriile sale cuvinte, cînd acestea sînt pentru el una cu priveliştile sensibilităţii sale intime, ele nu i se mai dau ca un dar, ci ca o cetate de cucerit. Căci ce este el însuşi, poetul, recunoaşte Aurel Rău, decît un „stihuitor, om cîştigîndu-şi traiul / din cuvinte, din garmond, din întîlnirea / de fiecare clipă cu aspra / întrebare..." **(Sub un lung turn cu ceas).** Poetul trebuie să-şi caute zilnic cuvintele, să le încerce. „Deschid fereastra şi-mi caut cuvintele, cum sînt ele / după somn, dacă-şi au strălucirea..." **(Filipii).** Prin structură, el se simte congener cu mari laborioşi ai poeziei, cu **artiştii** nu cu **posedaţii verbului,** cu Saint-John Perse, cu Machado, cu Kavafis, cu cei pe care i-a tălmăcit pentru că se simţea atras de pilda înaltelor exigenţe ale conştiinţei poetice. Şi totuşi, cu toate scurpulele meşteşugarului, cu toate amînările conştiinţei, deşi se vrea un **poeta doctus,** Aurel Rău ştie să facă parte dreaptă unei inspiraţii particulare. Ca şi meşterii care sapă fîntîni, călăuziţi de ştiinţă dar şi de o specială intuiţie, el lasă izvorul să-şi facă drum, după ce, în prealabil i l-a deschis. El caută cuvintele, dar îi place să surprindă imaginea pe care verbul o iscă. Conştient de acest dublu proces — al construcţiei şi descoperirii — el îi dă expresie într-un poem de o nobilă elevaţie, **Experienţă.**

La selecţia poemelor din volumul **Turn cu Ceas** al lui Aurel Rău a prezidat o conştiinţă severă cu propriile-i demersuri. Conştiinţa unui artist rafinat care — cum însuşi ne spune: **„gîndeşte miracolul, forma care-l devoră".**

Nicolae BALOTĂ

PETRE STOICA

Odă

Degetele tale care curăţă cartofii
degetele tale care despică scoicile tăioase
degetele tale care toacă mărarul şi ceapa
degetele tale care spală sîngele de pe carne

degetele tale care scot petele de cerneală

degetele tale care pansează o rană adîncă

degetele tale care şterg lacrimile

degetele tale pe care le sărută luna cînd dormi

degetele tale — zece flăcări

Joi

Ţărmul e încă foarte departe şi totuşi
azi avem la masă vînat şi compot de cireşe
viaţa ascunde pururi resurse bogate aşadar
săptămîna se scaldă în raze calde de soare
lipită de frunza de dafin limba rosteşte
o mică rugăciune draga mea mă mai iubeşti ?

dar
să nu uităm
după-masă se transmite un meci de fotbal
după-masă căutăm pantoful cenuşăresei
după-masă cumpărăm un aspirator în rate
după-masă va muri mătuşa ai comandat
coroana ?
panglica să fie albastră sau mov
după-masă avem oră fixată la policlinică
dacă ne rămîne timp probabil ne rămîne
înainte de culcare vom legăna un vis
un vis în numele
copilului cu numele încă neaflat

Tenis

De fapt un dialog al zeilor
cu silabe albe rotunde
înfăşurate în coajă de aer

Şi cîteodată pasul păunului

Obiectul din vitrină

Obiectul acela din vitrină te priveşte
te priveşte dimineaţa şi seara şi noaptea
te vede scălămbăindu-te-n oglindă
te vede dansînd de unul singur
te vede cum înfuleci pîine fructe raci ţigări
vitamine
te vede ieşind din somn cu părul plin de pene
te vede strănutînd cu patos
te vede cum te scarpini în nas
te vede căscînd melancolic
te vede murind
obiectul acela din vitrină
fiinţa aceea de ceramică ieftină
scîrba aceea
te vede

GABRIELA MELINESCU

Privelişte de iarnă

lui Florin Pucă

Treceam plîngînd şi nu doream să întîlnesc pe nimeni.
M-a văzut o pasăre neagră, graţioasă,
dintr-alea pe care grădinarii cu pietre le alungă.
Mi s-a părut tot atît de neagră ca laptele neluminat
închis în fragedă carnea de mamă.
Pe trupul său erau presărate cuţite albe şi cuie,
Dar nu sîngera nicicum.
Ce urechi scurte avea
şi ce ochi, ca ai peştilor !
Am apucat în degete un lemn
s-o pedepsesc, dar şi de teamă.
Cînd ea s-a ridicat
ca un palat pe două vergele de aramă.
Şi suflul aripilor ei mi-a smuls părul
şi l-a umflat departe ca o paraşută.

În mijlocul apei

Dacă nu se poate aici, pe pămînt
să mă iubească cineva, să-şi rupă pletele otrăvitoare după mine,
nici în copac şi nici în iarba înaltă
în care copil am plîns,
nici pe spinarea unui animal
să nu găsească vreun fluture care
să înnebunească după mireasma sîngelui din mine,

atunci în apă, în capcana ei
goniţi-mă în brînci, chiar din această dimineaţă
eu am simţit cum toţi muşchii şi suflarea
s-au dezobişnuit de viaţă.

Şi li se pare apa o duhoare scumpă
în care s-ar putea să crească
un mistic aliment a cărui frunză
poate să-mi vindece toţi muşchii şi suflarea care
s-au dezobişnuit de viaţă.

confidenţele unui maniac

Despre invectivă

Cu uimire constat că vechea părere a lui Panu despre **Scrisoarea a III-a** are curs şi acum. În genere cele cinci **Scrisori** sînt, cum văd, în opera lui Eminescu un aspect mai puţin preţuit (sau în tot cazul cu rezerve) din cauza discursivităţii lor şi a caracterului lor „epic" (adică, dacă înţeleg, oarecum anecdotic şi instructiv) şi din cauza „criticii de moravuri" pe care o presupune însăşi specia lor de „satiră". Unei atitudini de Aristarc nu i se acordă mari şanse poetice ; sfera poeziei nu mai admite decît lirismul pur, care transcende obiectul şi împrejurarea. Discursul, fie epic, fie satiric, e considerat prin esenţă apoetic, prozaic ori retoric, de un raţionalism plat sau grandilocvent : „Cefar şi apter" cum ar zice Ion Barbu. De aici vine deprecierea poeziei latine de pildă, şi în genere a spiritului de cultură latin, socotit prea pozitiv şi lipsit de geniu inefabil. De asemeni, nici proza clasică de tip latin şi nici istoria Romei, concepţia etică şi disciplina juridică romană, nu sînt de loc preţuite în ziua de azi. Aceasta îmi pare o lipsă pe care o plătim mult mai scump decît credem. Dar nu despre asta voiam să vorbesc acum ; am profitat doar de acest preambul ca să spun în treacăt ceva ce-mi stătea pe suflet.

Cu privire la **Scrisoarea a III-a** îmi amintesc ce ni se spunea, în anii mei de şcoală, la lecţia respectivă : că în partea a doua a celebrei poeme Eminescu s-a lăsat tîrît de mărunte şi efemere patimi, coborînd la invectiva trivială, străină de marea inspiraţie poetică. Bineînţeles, în contrast cu spiritul pamfletar al părţii acesteia, ne era lăudată partea întîia, cea cu Mircea şi împăratul. Pe mine vehemenţa invectivei eminesciene mă încinta nespus de mult şi n-a încetat niciodată de atunci să mă încînte.

Cred că într-adevăr Eminescu a fost nedrept şi cu C. A. Rosetti şi cu Pantazi Ghica şi cu cine or mai fi fost ceilalţi la care fac aluzie mînioasele versuri. Poate că nu avea dreptate ; poate că avea numai parţial dreptate. Sigur că liberalii, în perioada la care se referă poetul, trădaseră idealurile paşoptiste, dar reprezentau totuşi o poziţie mai avansată decît conservatorii ; e adevărat că, pe de altă parte, conservatorii în multe privinţe aveau puncte de vedere mai juste sau mai echitabile decît liberalii ; chiar între conservatori trebuie să-i deosebim pe junimişti, care etc. etc. etc. Cît despre Eminescu, care avea foarte interesante şi pline de competenţă păreri în domeniul social, economic, financiar, etc., şi avea chiar un program propriu foarte clar, e foarte probabil că dacă ar fi putut ar fi făcut cu liberalii exact aşa cum preconizează la sfîrşitul **Scrisorii a III-a,** ceea ce, oricum, este excesiv, era în tot cazul excesiv în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Nu se poate nega faptul că poetul fierbea de o nemăsurată furie împotriva liberalilor şi că mergea atît de departe încît vorbele unui bătrîn boier conservator : **„Mr. Eminesco a fait du journal de notre parti l'organe de ce rancunes personnelles",** exprimau un adevăr, chiar dacă întransigenţa poetului deranja de fapt cine ştie ce combinaţii de culise.

În orice caz, invectivele nimicitoare din **Scrisoarea a III-a** îmi par de o frumuseţe irezistibilă ; forţa imprecaţiei, clocotul mîniei şi gheaţa dispreţului întrec la Eminescu toate motivările actualităţii şi toate datele iniţiale, căpătînd un caracter definitiv şi absolut, cu o putere perpetuă de exorcism.

De asemeni găsesc această sublimă putere a invectivei, această încîntare prin violenţă şi ultragiu, la Victor Hugo, care poate n-a fost niciodată mai inspirat decît în **Les Châtiments,** la Arghezi, la Leon Bloy, la Agrippa d'Aubigne şi, bineînţeles, în Vechiul Testament.

Nu importă cîtă dreptate are obiectiv pamfletarul (căci aici e vorba de pamflet şi am vrut ca prin exemplele la care m-am referit să arăt cît de tare greşesc cei care-l consideră nedemn de o înaltă preţuire) ci cîtă dreptate are el **subiectiv.** Adică de cîtă bună credinţă (şi mai ales mare credinţă) e însufleţit. Mînia lui trebuie să fie o sacră mînie ; aceasta face parte esenţial chiar din geniul pamfletului. Căci pamfletul nu are voie să fie altfel decît genial.

În polemică (unde e vorba de idei) ajung talentul, inteligenţa abilitatea. În pamflet trebuie geniu.

Violenţa trebuie să fie purificată printr-o mare credinţă, aşa cum se purificau odinioară înainte de luptă cavalerii. Cele mai crunte ultragii, cele mai triviale injurii pot străluci cu o lumină de vitraliu dacă cel care înjură e un om de onoare : această calitate intră consubstanţial în geniul invectivei Din pamfletele lui Aretino nu a rămas nimic (decît o pîine pentru eruditi) numai fiindcă pamfletarul acesta a fost un sfîntagist. Invectiva poate fi vitriolantă în expresia ei, dar trebuie să fie sublimă şi pură în incandescenţa ei pasională.

Alexandru PALEOLOGU

faptele şi vorbele

Retipăririle

Poate niciodată nu s-au făcut la noi atîtea retipăriri ca în anul literar care se încheie. Aceasta n-a fost în dauna lui ; dimpotrivă, multe cărţi bune, epuizate, au venit să umple lacunele producţiei curente, adesea cu deplin succes. Faptul ne îndeamnă să reflectăm puţin la rolul pe care îl joacă retipăririle în menţinerea nivelului calitativ al unei literaturi. Se republică în general cărţile valoroase, fiindcă ele, dincolo de excepţii nesemnificative, sînt căutate şi, ca urmare, au dispărut din librării. Fatal, procesul acesta, tinde să selecteze obiectiv literatura socialmente necesară şi să-i perpetueze existenţa în conştiinţa publică. Să reţinem încă ceva : dacă producţiile inedite trebuie să concureze pe piaţă cu ceea ce s-a scris mai bun la noi în ultima vreme, un anumit nivel se cere, vrînd nevrînd, păstrat, ba chiar întrecut.

Dar un asemenea climat competitiv, prielnic înfloririi literaturii substanţiale, e, tulburat, din păcate, nu odată, de felul cum se fac retipăririle. Logic ar fi ca o carte care a avut succes şi i s-a consumat repede tirajul să beneficieze imediat de altul suplimentar. Aşa ar recompensa automat atît eforturile autorului cît şi priceperea editorului, cheltuielile culegerii manuscrisului rămînînd aceleaşi, dar exemplarele vîndute crescînd prin simplă multiplicare. Logica anumitor mecanisme economice nu e însă, vai, a muritorilor de rînd. Ea se conduce după nişte legi impenetrabile în faţa cărora spiritul nostru, refractar absurdului, rămîne perplex.

Ca să se realizeze instantaneu noi tiraje trebuie ca tipografiile să păstreze zaţurile. Dar unde să le depoziteze, cîteva luni, poate un an ? E mai uşor, îţi vor demonstra diverşi „specialişti", obişnuiţi să lucreze în pagubă, a topi plumbul şi a reluo, la nevoie, culegerea. Retipărirea costă bani noi, trec luni şi luni de zile pînă operaţia se înfăptuieşte, momentul succesului cărţii s-a pierdut ; nu-i nimic îţi răspund ei, nu există altă soluţie, planul s-a executat şi, apoi, pentru ce să ne agităm, nu ne-au lăsat strămoşii noştri latini dictonul : „ars longa"... ?

Vine cineva şi întreabă, cum de reuşesc să sporească fără întrerupere tirajul cărţilor cerute, editurile din ţările capitaliste ? Dar „specialiştii" noştri nu se lasă înfundaţi cu una, cu două. Există — îţi explică ei— nişte maşini care fotografiază textul şi-l pot ulterior reproduce imediat, fără a avea nevoie să păstreze zaţul. Perfect, atunci iată soluţia : Da, conced „specialiştii", dar nu există mijloacele necesare pentru importarea lor. Bine, atunci hai să ne gîndim, la altă cale. Dacă problema principală e descoperirea unui loc pentru depozitarea matriţelor textului, poate că autorii, mai viu interesaţi, ar accepta să-şi ia dinşii acasă această zestre voluminoasă şi să o păstreze o vreme, unde şi cum ştiu ? Discuţia se opreşte însă aici, fiindcă „specialiştii" nu vor să-şi bată capul. E complicat, tovarăşe, ţi-o taie ei scurt, cum rezolvăm chestiunea transportului, cine va da aprobările necesare, pe ce bază financiară vom lucra ? Crede-mă pe mine, e mai simplu cu topitul şi-ţi plătim după aceia încăodată drepturile de autor !.

Retipăririle nu urmează în felul acesta reala pulsaţie a pieţii. Sistemul se poate lăuda că are o sensibilitate foarte acută, dar la reacţiile temperamentale scriitoriceşti în primul rînd. Unii, care ştiu să facă gură şi să găsească uşile nimerite, trec de multe ori înaintea altora, mai liniştiţi şi mai nedescurcăreţi. Aşa se întîmplă ca anumite retipăriri să nu respecte criteriul valorii. Ne trezim, pe lîngă opere solide şi cu destule cărţi slabe, aduse pe piaţă doar de stăruinţa celor ce le-au scris. Cititorii nu le-au cerut, dar cum adevărata imagine a succesului de librărie lipseşte, oricine poate pretinde să-şi reîncerce şansa. Citeodată, stăruinţa săvîrşeşte adevărate miracole. Asistăm la resuscitări ale anumitor autori decedaţi natural, nu numai fizic, dar şi din punct de vedere istorico-literar. Că asemenea răposaţi în deplină formă îşi reiau anonimatul după scurta reanimare artificială, n-are nici o importanţă. Scamatoria a reuşit, moştenitorii insistenţi şi-au atins scopul. Absurditatea unor mecanisme editoriale neraţionale sare în ochi şi altfel. Există cărţi cu tiraje atît de mici, încît nu e nici o mirare că se epuizează. Costul lor depăşeşte simţitor preţul vînzării, diferenţa fiind acoperită de titlurile scrierilor care, tipărite în numeroase exemplare, se vînd şi-i aduc editurii venituri. Uneori, autorului i-ar conveni pur şi simplu să-şi cumpere singur tot tirajul şi să ceară apoi republicarea volumului său, fiindcă va încasa astfel mai mult decît a cheltuit.

În sfîrşit, regimul cărţii cunoaşte la noi încă o anomalie. Iarăşi „specialiştii" au hotărît că librăriile nu trebuie să aibă „stocuri". Se imobilizează astfel fonduri preţioase, zac banii în loc să circule ş.a.m.d. Nimic de zis, dar e cazul să înţelegem odată ce reprezintă în acest domeniu cu adevărat a stoca bunuri. Cartea nu poate avea regimul economic al brînzei. Nici nu se strică şi nici nu se consumă ca lactatele în cîteva zile. Obligînd librarii să-şi desfacă produsele primite instantaneu şi pînă la epuizarea totală, se naşte o situaţie paradoxală. Cartea proastă goneşte cartea bună de pe piaţă. În librării zac scrierile fără ecou în conştiinţa cititorilor. Vrea cineva să cumpere o carte valoroasă, despre care a auzit, nu o mai găseşte. Situaţia contrazice însăşi ideea educaţiei culturale socialiste.

Retipăririle trebuie să răspundă permanent cerinţelor efective ; normal e ca librăriile să fie necontenit alimentate cu cărţile căutate, astfel ca ele să stea la îndemîna cititorilor şi nu rebutul editorial. Sîntem datori să asigurăm consumul firesc al bunurilor literare. De specialişti, care se pricep să „explice" funcţionarea lui anapoda, ne putem lipsi fără regrete.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

GALERIA CU

Proză de Constantin Toiu

...„Dragă Isac, dormeai ca un înger, or îngerii nu trebuie turburați deci te îmbrățișez acum cînd ești treaz și nu mai ești înger". Erau cuvintele lui Chiril. Ațipisem la soare pe galerie cu capul sprijinit în pumn pe marginea ei de lemn, și el îmi lăsase pe nesimțite alături un bilețel scris pe o foaie smulsă dintr-un carnet de note peste care așezase cu grijă tocul meu de ochelari nu cumva s-o ia vîntul. Mă trezisem ușor pe la patru și jumătate după-amiază, cînd soarele de septembrie nu mai batea galeria, iar asta, faptul că el, Chiril, îmi spusese înger cînd de obicei îmi spunea țap, mă înveselise. Pe urmă, în aceeași zi, pe la șapte seara, Chiril venise din nou și îmi povestise unde dispăruse Aurică *trei zile și trei nopți*, cum mințise zicînd că pleacă la Sibiu, luînd de fapt drumul Dobrogei unde se văzuse într-un sat pescăresc cu Bunthe, fostul căpitan de cavalerie, care ajunsese acolo agent veterinar — acesta îi scrisese să-l viziteze, Aurică îi arătase lui Chiril scrisoarea după terminarea aventurii : „Vino, domnule, să mîncăm pastramă de oaie — scria Bunthe — și să bem vinul sec de Sarica — Niculițel, sînt agentul veterinar al comunei, onorat și iubit, am de toate etc". Acestea se petrecuseră aproape cu un an în urmă. Aurică aflase acolo și povestea cu morunul și cu praznicul sau „pocroul" lipovenesc, văzuse și biserica lor vopsită ca o sorcovă, și culmea, Bunthe zicea că-l întîlnise acolo pe căpitanul Pandelescu, cu care ei amîndoi îl văzuseră cu unsprezece ani înainte în piața Sfîntu-Gheorghe măsurînd noaptea cu pasul și cu cronometrul în mînă itinerariul ce trebuia să-l străbată a doua zi cortegiul funebru al unui mare bărbat politic defunct. Pandelescu între timp ajunsese procuror, sosise în sat să ancheteze o crimă, era un caz special, el nu se cunoștea cu Bunthe direct, se cunoștea cu Aurică, tipograful făcuseră citva timp prizonieratul împreună pînă în 1947 cînd fuseseră eliberați. Fostul căpitan de cavalerie, Bunthe căzuse și el prizonier, dar nu stătuse în același loc cu Pandelescu, ofițer eminent, genist, iar cînd Aurică fusese mutat în alt loc, unde se afla Bunthe, Pandelescu nimerise în altă parte, astfel încît, ce știa fostul căpitan de cavalerie despre ofițerul genist, știa de la „sergentul cartograf Aurică", iar cînd amîndoi îl întîlniseră pe al treilea în București, noaptea, în piața Sfîntu-Gheorghe nu mai existau nici timpul nici locul și nici încrederea de a se mai lega din nou ceea ce ar fi putut fi o prietenie.

Chiril, care nu mai avea părinți era copilul de suflet confidentul lui Aurică. Acesta îl băgase corector la o tipografie ca să cîștige un ban, pînă ar fi reușit să intre la drept. Tatăl lui Chiril, domnul Caravia, fusese medicul unei închisori, în timpul războiului, dosarul său era neclar, în cincizecișiunu. Era anul în care Chiril „intrase în viață" și în care se recomanda serios și plin de importanță „corector de noapte", cum zic alții doctor ori inginer (dacă și asta nu era una din ironiile sau micile lui răzbunări), adăugire de loc necesară, care te intriga, pe efectul acesta dealtminteri sconta și el, spunînd „de noapte" — ușor și tainic ca o parolă.

Și, în seara aceea de septembrie, cînd viața mea de vie sălbatică ajunsese la apogeul ei pregătindu-se de înroșire în toată desfășurarea diriJată a galeriei mele ascunsă în frunziș ...„Țapule, am venit, arată-te la față !" striga deobicei Chiril încă de la portiță pe care o auzeam scîrțiind încet, numai el reușea să pună atîta ezitare în deschiderea unei uși, ceea ce nu se potrivea cîtuși de puțin cu tonul lui impertinent, ...Chiril venise și îmi povestise la a treia mînă întîmplările. Eu eram ultimul care aflam, regulă acceptată. Erau riuri și fluvii ce curgeau spre ținerea mea de minte ca spre o întindere prea largă și indiferentă, pentru ca ce li se părea lor principal în neobișnuitul unui fapt, să nu-și găsească treptat locul cuvenit, nu totdeauna întîiul și nici măcar al doilea sau al treilea, în rînduiala straturilor și presiunilor mai adînci ale existenței. Frunzele viței sălbatice se încordau ca un cor tragic ascultînd întîmplările, și eu cu urechile mele ciulite între ele auzind foșnetul lor aspru de refuz, comentariile repezi șoptite... Trebuia multă atenție, mult calm, față de tot ce se aducea ca mărturie și mai ales puterea de a da la o parte ce nu era în stare să reziste îndoielii, neadevărul sau un adevăr prea bine întocmit. Fiindcă, oricum, prin îndoială se înlătură mai multe falsuri decît adevăruri, care sînt totuși mai rare : fie și numai din acest punct de vedere, statistic, să te îndoiești, e mai înțelept : pe cînd încrederea ușuratecă lasă liberă calea himerelor, mult mai violente, știind cît de scurtă le e viața, decît lucrul real, mai tăcut și mai răbdător, existența sa fiind veșnică. Dar ca să fii aliatul realității, al cărei înțeles fericit sau dramatic depinde de noi, un efort de fantezie trebuie făcut : o vrajă se cuvine rostită mai înainte în gînd pentru ca un lucru atît de sever să se decidă să apară înaintea noastră, întreg și neprefăcut.

★

În noaptea de demult cînd Aurică și Bunthe îl văzuseră pe Pandelescu în piața Sfîntu-Gheorghe, măsurînd singur cu pasul drumul marelui cortegiu mortuar cei doi se aflau în camera de la etaj a fostului căpitan de cavalerie care locuia într-o casă dărăpănată de pe Șelari. Acolo aveau loc discuțiile lor mari, la care asista din cînd în cînd și Chiril, dar în noaptea aceea Chiril lipsise — tipograful a doua zi îi raporta totul, cerîndu-i părerea, și confidentul lui, cel mai des, se declara de partea lui Bunthe, dialectician de forță.

— Nemurirea, ca mistică, dragă Aurică — zicea de pildă Bunthe pe tonul lui superior — nu o poate înlocui decît anarhia. Am spus anarhia, repetase fostul căpitan de cavalerie, care făcuse și dreptul și care avea să priceapă astfel ceva mai bine decît ceilalți, acolo în satul dobrogean cuvintele procurorului, unsprezece ani după noaptea aceea cînd procurorul nu era decît un simplu căpitan genist, prea inteligent și onest, ca să fie lăsat la vatră cum erau lăsați atîția. Vorbind, Bunthe rostise cuvîntul mai încet, aplecîndu-se și uitîndu-se crispat în ochii tipografului, ca și cum i-ar fi spus un secret. Aurică dădea semne de neliniște. Bunthe spunea niște prăpăstii... Tipograful simțise deseori teama că prietenul său discuta prea deschis, că mergea prea departe cu teoriile lui și în acel moment avea mutra pe care o avea cînd era ori foarte beat ori foarte obosit. Atunci semăna cu maică-sa — așa spunea nevastă-sa, nașa Primavera — devenind brusc o ființă slabă și hăituită, cu înțelegerea întunecată de o spaimă ascunsă și care probabil că avea rolul ei bine determinat, spaima adică, reducînd o înțelegere care altfel ar fi fost de-a dreptul insuportabilă pentru constituția lui nervoasă. Aurică știa acest lucru și evita cît putea să semene cu maică-sa care murise nebună. Bunthe văzuse expresia aceea de zăpăceală de pe figura prietenului său care la un moment dat își întoarse capul, privind în spate, ca să scape probabil de evidența argumentelor, sau cine știe din ce altă pricină — dacă nu chiar pentru pricina aceasta nelămurită din urmă, pe care Bunthe o sesiză, reflexul vechi al animalului — victimă, care se uită în spate să vadă dacă nu e urmărit, deși în cameră nu erau decît ei doi, și Max, bolnav, într-un colț, adus prin contrabandă de Bunthe la el acasă să nu molipsească celelalte maimuțe ale menajeriei, unde fostul cavalerist lucrase un timp. Văzînd asta, el, Bunthe începuse să rîdă ușor și fața lui împăienjenită de riduri ca a unui japonez bătrîn se destinse întinerind deodată. „Vezi, spuse el, ți-e frică, și frica este sora mai mică a anarhiei sau... sau... și mai bine, ambasadoarea ei".

— M-am convins șopti Aurică, tu ești Dracul, ori trimisul lui, n-ai nimic sfînt — și ca să prindă curaj, își turnă numai lui în pahar din sticla care probabil avea pe etichetă un spic de grîu, Chiril zicea că asta beau ei, basamac, băutura cea mai ieftină ; din cînd în cînd, la salariu, îi cumpăra și el tipografului cîte o sticlă ; trecînd prin fața galeriei, Chiril ridica sticla cu spicul galben pe etichetă, îi duc basamac lui Aurică, anunța în trecere cu mîndria lui naivă de băiat bun la inimă și săritor.

— Bun, eu sînt Dracul, de acord, dar tu ce ești ? Ești o cîrpă ! aproape că strigă Bunthe, astfel încît Max se trezi în colțul lui și gemu ușor, omenește.

— Să zicem că sînt, admise ușor Aurică, n-am nici o pretenție. Dar de ce vorbim noi de anarhie ? Unde vezi tu anarhie ! Eu zic, din contră, că e prea multă ordine...

— Păi asta-i ! Vezi că ești deștept ? Anarhia e un adolescent iconoclast și irresponsabil. Fă-l pe-ăsta ministru cînd se face mare, și să vezi tu mușmuluială ! Tirania decurge din anarhie, dintr-un desmăț inițial al libertății. Mie, un om care îmi propune să fiu liber, mai mult decît pot fi, mi se pare suspect. Toarnă-mi și mie un pahar, te rog — ceru Bunthe — sticla ședea lîngă brațul tipografului. Acesta se execută, automat, privind mai mult în gol. Bunthe continuă metodic :

— De aceea eu zic că prin frică și prin anarhie...

Aurică vru să arate că el se săturase de toată discuția lor, că i se făcuse lehamite, și mișcînd brațul era cît pe-aci să răstoarne sticla pe care o prinse la timp, restabilindu-i echilibrul cu o vioiciune neașteptată.

— Fii atent, îl certă Bunthe, aplecîndu-se peste masă, fii atent !

Tipograful făcu un efort și își înălță capul cu o concentrare chinuită de om amețit de alcool, expresie care putea foarte bine semăna cu o sfidare obraznică.

— Eu zic că prin frică și prin anarhie, — reluă Bunthe, pe același ton sistematic, — noi comunicăm cu lumea de dincolo, dacă e vreuna ; dar dacă e, comunicăm. Anarhiștii, specia politică a teroriștilor e o specie, e o sectă mistică, față de oamenii normali. Statul, în concepția lor polițistă, seamănă cu celălalt tip de stat în care se recunoștea o emanație divină, ceva ce a fost, este sau va fi totdeauna *dincolo* de noi. Așa că, el, statul ăsta, deviat de la natura lui civilă ne ajuta de pe pămînt încă să comunicăm cu tot ce este mai vechi și mai înrădăcinat în noi, ura, partea ailaltă a iubirii. Nu credem în nici o nemurire posibilă ? Ei bine, atunci în loc trebuie să punem neapărat ceva teribil. Nu-ți fie frică, nu ne-a auzit decît Max, și pînă să apuce Max să înțeleagă, va trece mult, mult timp, nu-i nici un pericol, te asigur, *Max nu știe încă*...

— Încă ? făcu naiv tipograful, ca și cînd ar fi fost vorba cu adevărat de o ființă rațională. În acest moment se auzi o bătaie în ușă. Cei doi amuțiră. Era Axente, chiriașul de alături. Venise să-i înapoieze lui Bunthe o carte. Era un strungar, care suferise un accident și fusese numit bibliotecar la clubul uzinei ; de atunci citea toată ziua, nu mai ieșea din casă, citea munți de broșuri nu se mai vedea nici cu fetele, cînd îl chemau de jos, le striga enervat de la geam : „Putorilor, mai puneți și voi mîna pe-o carte !"... Și fiindcă Axente ăsta, care avea insomnii de atîta lectură, ar fi putut să stea cu ei, să-i piseze pînă în zori — Bunthe o mai păți̧se, cum auzea larmă de voci, fostul strungar îi bătea la ușă cu fel de fel de pretexte, și trebuia să-i deschidă — ieșiseră afară, o apucaseră pe Lipscani, intrînd în piața Sfîntu-Gheorghe, pustie și liniștită. Era unu noaptea, o noapte senină de mai cu lună se vedea foarte bine Aurică voia să ia autobuzul H de serviciu, din dreptul bisericii ; traversînd piața largă, tăcută, amîndoi văzură venind dinspre banca Chrisoveloni, pe mijlocul străzii, neînsoțit de nimeni, profilat în perspectiva lungă a bulevardului, de asemenea pustiu, un bărbat, călcînd rar și drept și ai cărui pași ritmici, egali, produceau un zgomot bizar, care îi făcu să se oprească în loc ; pe urmă, omul apropiindu-se, în aceeași cadență, spre gura peții, își dăduseră seama că era un militar, un ofițer și sunetul acela neobișnuit, de castaniete parcă, îl scoteau pintenii. „Hai s-o vedem și pe-asta, ce-i cu ăsta — îi propuse Bunthe lui Aurică — beat nu pare, nici nebun, baluri mascate nu se mai țin, și e în uniformă, de unde uniformă ? trebuie să fie ceva serios." Ofițerul înainta în același ritm, imperturbabil, nepărăsind linia care tăia în două strada, înaintînd cu prudență ca pe polei. În mîna dreaptă ținea ceva, la care se uita din cînd în cînd, întorcînd capul ai fi zis că în urmă cu un sfert de oră avusese loc o mare paradă nocturnă care se terminase, și ăsta nu știa, nu aflase, se rătăcise și mergea înainte, trăgînd cu ochiul să țină alinierea... Ofițerul trecuse de *Electrica*, magazinul din colț, pătrundea acum în aceeași cadență în spațiul cel mai larg al peții bătută puternic de lună, de unde se socotesc toți kilometrii țării, unde se află sădit kilometrul zero și pintenii spre el treceau zornăind în razele lunii. Pe trotuarul celălalt se mai opriseră cîțiva trecători întîrziați, privind militarul care pășea singur în mijlocul străzii, fără a se grăbi cîtuși de puțin, întinzînd picior după picior, ca un compas bine reglat, profund concentrat în deplasarea lui studiată ca și cum ar fi descoperit prima dată acest lucru, mersul, asta ar fi fost invenția lui, și acum o proba, profitînd de ora pustie a nopții. Tipograful făcuse cîțiva pași înainte fascinat de vedenia care trecea prin dreptul lor ; Bunthe, care nu se mișcase din loc, îl văzuse apropiindu-se și mai mult de ofițer, însoțindu-l chiar, paralel, cîțiva metri, cum fac copiii cînd văd o defilare, și asta i se păruse o neghiobie, oricum, o lipsă de discreție stupidă, orice-ar fi fost. Voia să-l strige, să-l facă să se întoarcă, să nu lase un bucluc, cine știe, și-atunci îl auzise pe Aurică strigînd deodată ; don' Pandelescu... don' locotenent Pandelescu... tovarășu' căpitan, mă iertați... tovarășuuuu... Ofițerul schițase o mișcare ușoară a capului spre stînga, de unde venea glasul, fără a-și schimba de loc pasul, mergînd la fel de neturburat dînd impresia — Bunthe văzuse perfect scena — că nimeni și nimic de pe lume nu l-ar fi putut abate de la ce-și pusese în gînd să facă ; tipograful se ținea scai după el... „sînt sergentul-cartograf Aurică, nu vă mai aduceți aminte ?... don' căpitan... tovarășu căpitan.... sînt eu, Aurică, am împărțit pîinea neagră și amară... ziceați că, să mai apucăm noi o dată o seară în București..., uite că o apucăm... tovarășuu... am băut apă din gamela aia care putea a gaz... nu'ș cine turnase cu ea gaz în lampă, nu țineți minte ?... tovarășuu... stați puțin... tovarășuuuu ..." Tipograful avea să se jure că ofițerul acela, care nici nu se uitase la el, nu putea fi altul decît Pandelescu, Avram Pandelescu, îl cunoștea ca pe un frate, și dacă nici în prizonierat doi oameni nu ajung să se cunoască și nu se țin minte unul pe altul... Nici o privire, nimic ; o tresărire doar a trupului, mergînd totuși drept, el, Aurică înțelesese datoria, știa și el ce-nseamnă o misiune, (fiindcă fusese una) — cel mult dacă își ridica spre ochi brațul, pe care în lumina lunii strălucea cadranul fosforescent... Chiril asistase a doua zi la funeralii. Un prieten de-al lui, reporter-fotograf, fusese de față la ceremonia de doliu, cînd un grup de mașini opriseră în trombă și cineva țipase spre fotografii care se și repeziseră să eternizeze momentul. „Nu stricați pelicula, facem repetiție !" ; și ce văzuse prietenul lui, foto-reporterul, cît stătuse nemișcat la intrare, sabia unui ofițer superior, o sabie de toledo fină de pe vremea lui Carol al II-lea, pe care scria numele ofițerului, scrijilat cu un cui pe lama înflorată, o iscălitură de om naiv care nu a învățat prea bine să scrie și să citească, dar așternută acolo cu un *orgoliu barbar*, spusese Chiril, era retorica lui, el vorbea frumos ca un corector de noapte care cunoștea altfel cuvintele și le găsește alte potriviri în liniștea nopții aplecat peste șpaltul jilav ca un scutec de prunc...

Chiril văzuse a doua zi și cortegiul funebru înaintînd cu o încetineală de melc exact pe traseul măsurat cu pasul de Pandelescu cu cronometrul în mînă, secundă cu secundă, trecînd prin piața Sfîntu-Gheorghe spre turnul Bărăției, reminiscență atît de solitară și tristă a trecutului balcanic și fanariot. Apoi, camionul nou, în rodaj, trăgînd afetul pe care se afla sicriul cu rămășițele pămîntești ale marelui om politic, fumul negru de la țeava de eșapament învăluind remorca ilustră, benzina arsă, ca o ofrandă a industrializării. Eram un popor și o țară pastorală obișnuită mai mult cu cai și cu oile. Bunthe și Aurică căzuseră de acord că nici funeraliile nu mai erau ca altădată. Ei văzuseră la noi și la cinema, în jurnalele de actualități, suverani și premieri de stat duși la groapă cu o desfășurare ca de balet, cai cu panașe,

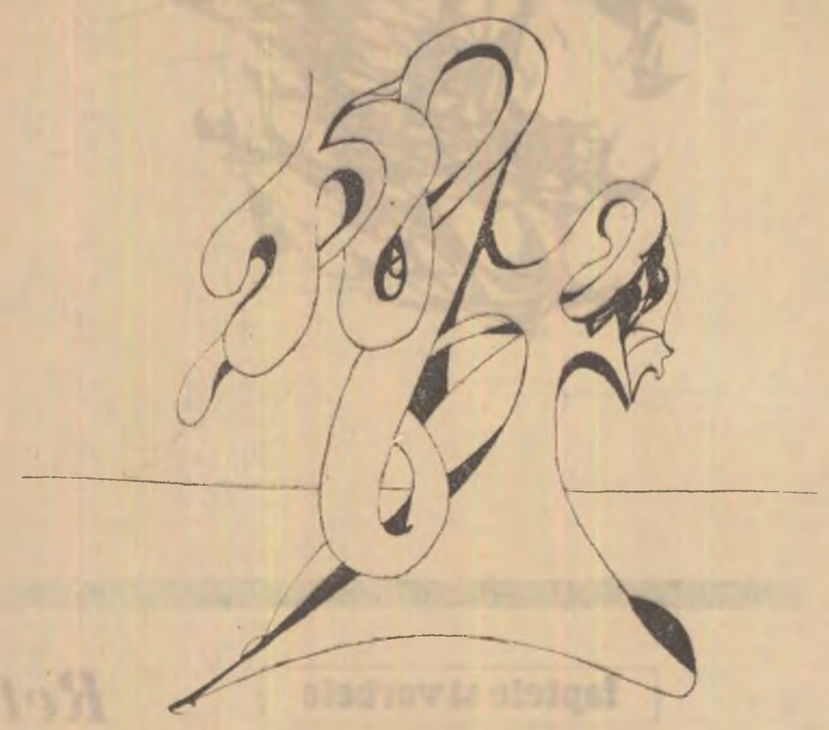

soldați călări cu căști aurii pe cap săltînd în șea. Era pe vremea cînd astfel de ceremonii aveau fastul unei existențe fără griji, dedată spectacolelor. Marii bărbați de stat erau duși la groapă ca la separeul unui mare varieteu de lux, unde se destupau sticle de șampanie din care țîșneau jerbe de țărînă. Era ca la revistă, era ca un număr fastuos de revistă montată cu o imensă risipă de bani și de fantezie. Poporul știa atunci că și moartea separă, și însăși demonstrația funebră era un argument politic. Pe cînd cortegiul pe care îl văzuse Chiril, a doua zi, era posomorît și perfect în mecanicitatea sa rigidă și severă, lipsită de imaginație, era ceremonia unei clase care n-a cunoscut luxul, sau care, dacă îl cunoaște, știe cîtă rătăcire cuprinde...

★

Bunthe, în dimineața aceea, vaccina cîinii satului, asta se întîmplase aproape cu un an înainte de vizita lui Aurică. Lacul era tot ce aveau cetățenii comunei „oamenii lui Dumnezeu", spunea fostul căpitan de cavalerie. După întîiul război mondial, cineva se gîndise să le dea și lor pămînt, ca la toată lumea, dar ei refuzaseră — nu ne trebuie nouă pămînt, noi avem apa. Bunthe lucra la iuțeală, dintr-un moment într-altul trebuia să sosească helicopterul care urma să aterizeze pe izlazul unde el se afla în mijlocul cîinilor, și de unde lacul nu se zărea. Era o vale întinsă cu dîmburi rupte, dobrogene, lăsînd să se vadă calcarul vechi, roșcat. Dacă te-ai fi urcat pe una din coamele scunde, pustii, ai fi zărit lacul întins, vînăt albastru ca tabla de pe casă înainte de a o prinde rugina, așa spunea Bunthe. Oamenii aduseseră cîinii legați de lanțuri, fringhii sau sfori, care cu ce nimerise ; unii erau javre și tîrau lanțuri groase, mai grele decît suportau ei, dar javrele mai ales nu păreau supărate din cauza aceasta, înaintau vesele, mirosind cu obrăznicie dulăii tăcuți și care din cînd în cînd își arătau colții fără să scoată un sunet. Stăpînii lor așteptau la rînd foarte interesați, era prima dată cînd asistau la o vaccinare de cîini, și aceștia căpătaseră deodată o importanță prin simplul fapt că individul chel, cam burtos și crăcănat, care era Bunthe, le vîra în blănile jerpelite cu smocuri de păr smuls în încăierări un ac cît o undrea.

Izot venise și el cu cățelul lui alb cu pete galbene, o corcitură, ținîndu-l legat cu un fular răsucit ; nu l-ar fi legat, cîinele s-ar fi ținut după el oricum, îl însoțea peste tot, dar în biserică nu, unde Izot dădea răspunsurile la slujbă dar veterinarul-șef, un tînăr zelos care absolvise abia de doi ani facultatea, dăduse dispoziție să se prezinte toți cu cîinii legați, că altfel nu-i primește și nu le dă chitanță de vaccinare contra un leu, așa că Izot însoțit de taică-său, de un frate mai mare, student și de vărușu-său Naum, respectase întocmai ordinul veterinarului-șef, ceea ce era de-a dreptul caraghios ; un cățelandru de trei luni abia ținîndu-se în echilibru pe labele lui mici, și cu fularul acela negru de lînă răsucit în jurul gîtului ca o cravată. Bunthe, văzîndu-l, zîmbi, dîndu-și seama cît de absurdă fusese dispoziția superiorului său.

— Cum îl cheamă ? îl întrebă pe băiat, care nu împlinise șapte ani și nu mergea încă la școală.

— Peșe, răspunse Izot.

— Ce fel de nume de cîine e ăsta, Peșe ? se miră Bunthe, între o injecție și alta, dar nu mai apucă să afle explicația, începuse să se audă huruitul helicopterului. Autoritățile, comandantul miliției locale, un activist de la raion, veterinarul-șef și reprezentantul presei regionale își făcuseră apariția pe izlaz într-un jeep, criminologul rămăsese în sat cu ceilalți.

Helicopterul se așeză pe pămînt cu prudență încercîndu-i mai întîi tăria și stîrnind un nor de praf însoțit de un zgomot de tinichea care se mai auzi mult timp după ce motorul se opri — tinichelele plimbate de curent și care pînă atunci zăcuseră nevăzute în buruienile izlazului. Oamenii cu cîinii legați ședeau aplecați să nu-i ia vijelia și ei continuară să stea astfel ridiculi și speriați și după ce elicea în cruce își încetă turația, și din masina aceea puternică și care era capabilă să iște ea singură o furtună, ieși în sfîrșit, spre decepția generală, un civil, un simplu civil, îmbrăcat ca la oraș — și, lucru nemaipomenit, față de ceea ce imaginația presupune sau inventează, cînd e vorba de un personaj atît de așteptat, de un erou posibil, înzestrat cu puterea de a decide, de a pedepsi ori ierta, omul, coborînd din helicopter, ținea pe braț o umbrelă, asta se văzu clar încă de la distanță. Toți se așteptaseră să vadă apărînd un ins deosebit de impunător, pe măsura zgomotului greoi și dominator al mașinii și a misiunii sale de procuror de la centru ; spre ei, pe izlazul pustiu și cu iarba roșcată, pămînt vitreg de sărătură, venea un bărbat elegant îmbrăcat, cu un mers drept și sigur, fără a fi milităros, și toate amănuntele fizicului său și ale îmbrăcămintei se dezvăluiră treptat în raport cu distanța care se scurta încet, ca și cum el, procurorul, ar fi ținut să se facă înțeles ori cunoscut încetul cu încetul, înainte de a da mîna și de a vorbi cu ei, astfel încît, în acest moment, al primului contact, ceva din personalitatea lui să se fi arătat fără nici cel mai mic dublu. Bunthe spunea că el ar fi trebuit să-l recunoască imediat după mers, încă de departe. La fel mergea — abia pe urmă își dăduse seama — și în noaptea aceea prin piața Sfîntu-Gheorghe cînd îl văzuse împreună cu Aurică, mersul la acest om era lucrul cel mai caracteristic, ...o înaintare dreaptă, frumoasă, îngîndurată puțin, sau plină de reculegere, dînd ciudata impresie că el ducea o povară invizibilă, reușind sau cel puțin străduindu-se cu succes să stea necurbat sub apăsarea ei... Bunthe avea să-și amînteasca de discursurile lui Chiril cînd venea cu Aurică la el acasă pe strada Șelari. În seara aceea fuseseră tustrei împreună. Băiatul învăța să dea examen la drept. Aurică îl aducea cu el ca pe o minune, cum le place părinților să se laude cu odraslele lor — deși tipograful nu avusese nici un copil — sau poate tocmai de aceea. Ei beau ca de obicei : cînd venea Chiril, nu se mai certau, ascultîndu-l, altceva mai bun nerămînîndu-le, decît să intre iarăși și iarăși în iluzia ușoară a alcoolului unde redescopereau scînteierile de gheață ale Nordului din anii prizonieratului și ochelarii lor fantastici înghebați din două jumătăți de nucă înțepate în mijloc cu acul să nu-i orbească reverberația zăpezilor, iar Chiril, curatul Chiril, le vorbea lor, cutrelor bătrîne, fariseilor...

„Un om al legii cinstit este un om singur ; n-are cum să nu fie singur. Aceasta e părerea mea, nu știu cît este ea de adevărată. Obiectivitatea fiind o subiectivitate generalizată, el trebuie să dea subiectivității sale omenești cea mai mare dimensiune posibilă. Un om strivit literalmente între presiunea exercitată asupra lui de autoritatea de stat, cînd ea devine abuzivă la un moment dat și ceilalți, mulțimea cetățenilor judecați. Presat de unii, urît de alții, (aici, se simțea lectura din Tacit...) — cine are puterea morală de a admite fără cîrcnire o judecată dreaptă întoarsă asupra sa ? „Aurică spusese" Mie, dragul meu Chiril, citeodată mi se face greață de dreptatea pe care o am, înțelegi, tu ?, greață, — nu că eu aș putea să fiu vreodată un judecător bun și cinstit, nu, eu vreau să zic doar că atunci cînd ai prea multă dreptate, asta poate să te apese ori să te neliniștească. Eu cel mai singur mă simt cînd am dreptate, nu că ceilalți nu m-ar înțelege și nu m-ar apăra, dar eu în sinea mea nu știu de ce mă simt foarte singur, ca judecătorul tău perfect. Am cunoscut oameni pe care dreptatea i-a nenorocit, așa cum îi nenorocește pe alții succesul. Sînt unii care nu pot face față propriei lor dreptăți, ca și succesului, e o lipsă aici... e ca o impotență sexuală, scuze, scuze...". Chiril, care la cei douăzeci și unu de ani ai săi, nu cunoscuse încă femeia, — lucru pe care cei doi îl știau prea bine — se înroșise brusc, tulburîndu-se în mod vizibil. — Aurică făcuse gafa și se scuzase prostește. „Și atunci, și atunci ? intervenise Bunthe, cu promptitudine, ca să acopere acest moment penibil, ce trebuie să facă un judecător în aceste condiții, cum o să se descurce ?" Chiril spusese pe un ton mai potolit : „Vedeți, în societățile primitive, judecătorii, care erau sfatul bătrînilor, aveau un regim special de existență, ei nu trăiau între ceilalți, sau dacă trăiau, se vedeau rar, apariițile lor erau unice și solemne, și chiar dacă aveau unele slăbiciuni omenești, ele nu erau cunoscute, sau contau prea puțin. Peruca și roba tribunalelor vor să refacă această distanță pierdută și pe care cel mai bine o realiza orînduirea gentilică, adică omul legii nu e individul pe care îl vezi zilnic la băcănia din colț, sau la frizer, el e altceva, cu totul altceva, mai presus de sine însuși, atît de sus, încît începe să semene cu noi toți, în ce avem mai bun fiecare. Eu, dacă aș fi judecător..." și se oprise, nu mai adăugase nimic, ca și cînd ar fi fost pe cale să rostească o enormitate si s-ar fi răzgîndit ; ochii îi scînteiau de lacrimi pe fața lui copilăroasă, exaltată, era probabil una din crizele naturii sale excesive, și cei doi nu zisera nimic, nici cînd el deschise ușa și ieși fără un cuvînt în plus, doar cu scînteierile acelea ale lui în priviri în loc de salut... Iar procurorul înaintînd pe izlaz și ajungînd în dreptul lor se prezentase pentru toată lumea în modul cel mai ceremonios cu putință. *am onoarea să mă prezint, sînt procurorul Avram Pandelescu*, ridicîndu-și cu un gest plăcut de pe cap, și ținînd-o în sus cu respect cît ai număra pînă la cinci, pălăria cu bor scurt, vînătoresc, cu o panglică subțire de piele, gest care intimidă mai mult decît prezența sa de om al autorității și numai dovada aceasta de politețe făcu ca toată lumea din jur să pară deodată rudimentară, simplă și necioplită. Poate că nu era decît politețea studiată a funcționarilor superiori de la centru cînd vin în contact cu autoritățile provinciale, totuși în ea nu se simțea nici o urmă de efort, întreaga înfățișare a procurorului trăda un acord perfect cu purtările sale. Era un om de vreo cincizeci și cinci de ani, foarte slab și uscat, cît își ținuse ridicată pălăria, i se văzuse părul alb, frumos tuns, cu cărare într-o parte, îngrijit pieptănată, ceea ce îi dădea un aer de tinerețe, ca al unui student încărunțit peste noapte, avea și o mustață mică și albă pe fața palidă, osoasă, cu ochi cenușii, foarte clari și atenți, costumul gri, un gri deschis, cămașa albă scrobită, cu o cravată argintie, totul dădea impresia unui fluture gingaș de zi rătăcit în ținutul acela aspru — în orice caz el părea un ins ajuns mult prea repede, cu o viteză prea mare, într-un mediu contrar existenței lui alcătuită din cărți, din legi și din cuvinte frumoase. Un singur om din sat, ca distincție, ar fi putut să-i facă față, să stea lîngă el fără să se rușineze, popa Calist, înalt și uscat, roșu în obraji, cu o cămașă de în strînsă de un briu de lînă verde, cu un ciucure mare atîrnînd pe șoldul stîng, cu părul lung și alb legat la ceafă într-un coc subțire, prins cu un fir de lînă, culoarea briului, și cu pălăria lui de pai șocolatie — însă popa Calist rămăsese în sat cu criminologul. Bunthe se apropiase între timp și cu îndrăzneala lui veche de cavalerist obișnuit cu șarje și atacuri, îl întrebase pe procuror, dacă nu cumva el este *chiar domnul Avram Pandelescu*, prietenul lui Aurică Ionescu din anii aceia pe care dumnealui nu poate să nu-i știe, iar procurorul — pretindea Bunthe — recunoscuse că el este și se bucurase, auzindu-l, se interesase de tipograf, ce face, unde lucrează... Pe urmă, explicase : „Milităria-i frumoasă, dar m-am lăsat de ea. La cincizeci de ani dacă nu ești general, părul alb nu-ți șade bine sub chipiu, așa că am făcut dreptul, îl începusem eu mai de mult, nu-i vorbă — eu cred că războiul cu delicatele omenești va fi mai lung, e în orice caz un conflict mult mai interesant..." Lumea din jur ascultase cu religiozitate toată explicația aceasta, iar Bunthe crescuse în ochii tuturor. Cîinii lătrau, ținuți legați de stăpînii lor, unde-i lăsase Bunthe. Procurorul se interesă de ce fuseseră strînși acolo veterinarul-șef îl lămurise, pe urmă procurorul spusese „foarte frumoși cîini, mie îmi plac cîinii de la țară, ce păcat, ce păcat, o dată a trebuit să împușc cu mîna mea, vreo patru, dacă avem timp vă povestesc..."

Comandantul miliției locale îl invitase să ia loc în jeep pe procuror, acesta răspunsese că preferă să meargă pe jos, să se mai dezmorțească, și porniră cu toții spre sat. Mergeau discutînd prin iarba rară, roșcată, a izlazului, urcară un dîmb și pe creasta lui procurorul se opri încîntat, privind lacul.

— Autoritățile reclamă morunul — vorbea activistul de partid — care ca orice bun din ape și din subsol trebuie să fie al statului, ne mai vorbind de ce este la vedere, de ce se află la vedere...

— Bogății avem în subsol, în apă, în aer — adăogă reprezentantul presei regionale — dar pînă unde poate să meargă ideea de proprietate ? Spre adîncul lucrurilor, ea începe să devină absurdă.

— Ați spus un lucru foarte adînc, el în-

VIȚĂ SĂLBATICĂ

sus foarte adînc, remarcă procurorul, contemplînd nemișcat lacul. Marxismul și toată revoluția proletară — adaugă, el, furat de priveliște — se bazează pe această idee, numai că, vedeți, oamenii trăiesc prea mult la suprafață.

— Eu mi-am dat seama de la prima ochire cum stau lucrurile — interveni cu cel mai mare respect comandantul miliției locale, văzînd că ancheta și începuse, ca din nimic — și că babele, aceleași babe care, cînd a apărut în sat radioficația, au bombardat cu pietre cutiuțele de lemn, și care baraseră drumul — eu mi-am dat seama că popa le trimisese, popa Calist. Erau ca un comandou special al lui, mi-am dat seama după felul cum se ruga de ele să se ridice de jos, și cum le certa, de plan, l-am văzut cum le făcea cu ochiul... Popa zice, veniți și luați morunul, dar în secret, el adună babele bigote din sat și le instruiește ce să facă. Cînd autoritățile trimit camionul să-l care, ele barează drumul, se întind pe jos, pe șosea. Popa se face că le mustră, și asta de față cu oamenii legii, le ceartă că nu-i frumos ce fac și că să se dea de o parte, să lase autoritățile să-și facă datoria. Dar el este înțeles cu ele, e clar, eu am fler. Se telefonează la minister, intervine miliția călare... Babele nu se lasă. Noi umblăm cu mult tact, n-am mai pomenit așa ceva și avînd în vedere vîrsta eroinelor, ca să mă exprim așa, nu luăm măsuri violente.

— Foarte bine faceți, spuse procurorul, înviorat de aerul tare și de măreția priveliștei, foarte bine faceți repetă, jovial, și sărind și punînd frînă cu piciorul, ca un excursionist, începu să coboare dîmbul, spre satul cu case țipător colorate care se zărea adunat într-un golf al lacului. Ceilalți îl însoțeau cu o voioșie de subalterni, totul începuse cu bine.

— Și totuși, legea e lege, — stăruia comandantul miliției ținîndu-se după el — morunul e al statului, chit că în acest caz, avînd în vedere și crima, lucrurile sînt mai complicate.

— Noi nu aplicăm legea oricum, spuse procurorul, ajungînd la teren plat. Noi știm că legea poate rămîne în urma relațiilor sociale pentru că este fixă și a fost creată *la un moment dat*. Lucrurile nu stau, evoluează și dacă legea s-ar păstra cu ele într-un raport strîns, legea nu ar mai fi lege, ar fi și ea un fapt de viață, curgător, schimbăcios ca oricare altul, deci — observați, am spus deci — fără autoritate. Pentru că autoritatea e totdeauna ceva fix, înghețat într-un anume sistem și comportament, de aceea teama asta a oamenilor de tot ce e autoritate, nu-i așa ? putem să vorbim deschis, lăsînd la o parte ceea ce ea constrînge sau amenință direct, în libertatea naturală a individului ; de aceea și humorul și ironia, mă rog, ca o răzbunare a existenței libere, gîndiți-vă cîte comedii s-au scris cu polițai stupizi, etc., etc., eu, personal, fiind de fapt, tot un fel de polițai, nu mă supăr... Eu merg mai departe și spun că la noi de exemplu, un general mai curînd acceptă o critică decît un locotenent de miliție în exercițiul funcțiunii, — mă scuzați, se întoarse el spre comandantul miliției locale, nu-i vorba de dv. — asta e, nu mai vorbesc de situația cînd acest locotenent se află la o bună distanță de autoritatea centrală, în general mai suplă, mai inteligentă, cu o cunoaștere a oamenilor mai bună, fiindcă un oraș mare obligă totuși la o cunoaștere mai nuanțată... După mine, autoritatea adevărată ține în primul rînd de cunoaștere și de exemplul personal, pe urmă vine și legea ca o emanație, concretă, a conștiinței, cu tot ce are ea în sine, relativ sau interpretabil. Să vă spun un caz. O dactilografă, o fată amărîtă, a vrut să avanseze într-un post de secretară. S-a dus la un șțab mic, care în schimb i-a cerut să se culce cu ea. I-a făcut un copil. Postul era dat alteia mai de mult : fata s-a dus la alt minister, la alt directoraș, și ăsta i-a făcut și el un copil, așa că femeia făcuse cu „Autoritatea" doi plozi... ei, această femeie — am cunoscut-o — era în stare să pornească singură o revoluție și ar fi avut perfectă dreptate, ce credeți ? Pentru ea „Autoritatea" era ceva las, abject și abuziv. Sau, un alt caz, cu o bătrînă slujnică unguroaică — madam Rozi. Această madam Rozi se angajase la un profesor de marxism-leninism, un om foarte cult și bine pregătit. Bărbatul ei, care nu călcase niciodată în casa profesorului — femeii i se interzisese formal orice vizită din partea oricui, în timpul serviciului casnic — vine s-o anunțe pe nevastă-sa că i-a murit maică-sa undeva în provincie, primise telegrama tocmai în dimineața aceea. Omul sună, întîmplător profesorul îi deschide chiar el, acum îl vede pe bărbatul servitoarei lor prima dată. Omul îi spune de ce a venit, și profesorul începe să urle la el din senin, că e un mincinos, că asta e o provocare și cheamă miliția nul. Omul este pur și simplu uluit, nu înțelege această reacție. Sistemul psihologic al acestui profesor era făcut numai din suspiciune și neîncredere, din primejdii ascunse și curse mereu întinse de dușman, universul unui intelectual exaltat, înrăit de propriile sale speculații. De fapt, cel puțin așa îmi explic eu reacția lui furioasă — ea pornea de la un foarte vechi tabu al conștiinței umane, de la ideea „sanctuarului încălcat". Profesorul locuia într-o casă în care nu puteai să vii așa și să suni ca la ușa oricărui cetățean, în mintea lui exista ceva care semăna cu principiile sacre de castă, el, care teoretiza cea mai înaltă și mai justă și mai umană concepție din istoria lumii „desființarea claselor sociale"... Omul a plecat nedumerit. În paranteză trebuie să spun că femeia, pe care am cunoscut-o, fiindcă a lucrat și la noi în casă ceva mai tîrziu — nevastă-mea o cunoștea pe nevasta profesorului, știți cum se fac recomandările, de la o casă la alta, pentru femeile care „asigură menajul" — madam Rozi, în speță, era foarte bine plătită, primea de cel puțin patru ori mai mult decît i se oferea în general pentru o astfel de muncă, deci nici vorbă nu putea fi de exploatare sau de tratare mizeră a unei ființe lipsită de învățătură și de aptitudini superioare, nu, madam Rozi recunoștea, cînd a venit să muncească în casa noastră, că ea nicăieri nu fusese mai bine plătită și că profesorul avea un apartament superb, era o plăcere să faci curățenie în mijlocul atîtor lucruri de preț. Vorbea ca o femeie civilizată căreia îi place traiul bun, ordinea, am fost și în casa ei, are o locuință foarte frumoasă, bine aranjată, totul cumpărat din munca ei titanică de servitoare onestă și corectă — „cincizeci de ani de servitute umană". În paranteză spun, Flaubert, dacă-mi dați voie, nu e un scriitor revoluționar — din contră, — „frumoasele romane paralizate ale lui Flaubert" nu ? parcă așa a zis cineva, totuși, el are o frază care pune la zid burghezia, și nu numai pe aceea pe care noi am răpus-o, dar și starea ei care mai subzistă, ca un păcat grav omenesc în orice regim social. Și fraza asta — ca și pățania dactilografei de care vorbii, e în stare să justifice, ea singură, începutul unei revoluții, — o știu pe dinafară, fiindcă m-a obsedat încă din liceu, și mi-am repetat-o de multe ori în gînd, în diverse împrejurări, constatînd cît de exact sună și cît de teribil, ca o sentință, e o frază foarte frumoasă, dacă-mi dați voie, o frază... fără apel. Odată, eram tînăr pe-atunci, țin minte că șoptindu-mi fraza aceasta la moartea mamei, după ce i-am sărutat mîna rece, în sicriu, mîna ei de spălătoreasă, am plîns, mai mult din cauza acestei fraze, care întrecea sau cuprindea și durerea mea de fiu, vreau să spun că în raport cu fraza asta, durerea mea de fiu nu era decît un simplu caz particular, o simplă nuanță din negrul ca noaptea ori ca pămîntul, culoarea mizeriei omenești. Era o bătrînică, o servitoare nenorocită, fără bărbat, fără copii, îmbătrînită în fidelitate, cu palmele mîncate de leșie, cu oasele înțepenite de muncă și pe care notabilitățile tîrgului o decorează pentru serviciile ei, și ea stă, se uită înțepenită, neobișnuită cu onorul ce i se aduce : „Ainsi se tenait devant tous ces bourgeois epanouis, cinquante ans de servitude humaine". Astfel ședea înaintea acelor burghezi înfloritori cincizeci de ani de servitute umană. Bun, va să zică, și bărbatul lui madam Rozi, pleacă nedumerit de la ușa profesorului, el e român, tinichigiu, nevastă-sa care deretică în cealaltă parte a apartamentului, n-a auzit nimic, nici măcar tonul ridicat și furios al profesorului. Acesta pune mîna pe telefon, întreabă la oficiul poștal dacă nu se poate interesa de o telegramă trimisă din urbea X pe adresa cutare, și nu numai atît, pentru că se pot trimite și telegrame false, cum se întîmplă ori de cîte ori oamenii vor să-și motiveze un concediu, profesorul insistă, dacă acolo în urbea aceea *se știe* că mama lui madam Rozi a murit cu adevărat, ceea ce într-un tîrg de provincie se poate afla numaidecît, asta o știe chiar și dirigintele oficiului poștal respectiv de unde a fost expediată telegrama, da, tovarășa cutare a decedat ieri, da' de ce întrebați ? Ei, asta e. Profesorul o anunță în tine pe madam Rozi și biata femeie nu mai apucă înmormîntarea, ajunge prea tîrziu. Suspiciunea transferată în viața casnică. Nu mai spun că ceva mai tîrziu cînd madam Rozi s-a îmbolnăvit și s-a internat în spital, profesorul nostru n-a crezut nici de astă dată și s-a interesat personal la spital la medicul șef dacă femeia este *realmente* bolnavă, dacă nu cumva la mijloc e vreo prefăcătorie... Acest individ nu credea în nimic, sînt sigur că nici în propriile sale idei. Am convingerea că și în privința acestora, dădea din cînd în cînd telefon să întrebe „ideile mele sînt în regulă ?" Astfel încît eu vin și zic că legea a fost atît de mult călcată de-a lungul secolelor în folosul celor puternici, încît nu strică să fie aplicată, în strictețea ei... nu spun în folosul... măcar în strictețea ei, spre ușurarea existenței celor mai slabi. Dura lex sed lex ! Bun, înțeleg, să fie dură pentru că este lege, și principiul legalității îl constituie tocmai asprimea indiferentă... cunoașteți zeița frumoasă legată la ochi... adică de fapt ea trebuie să nu vadă, să fie oarbă, să nu se sentimentalizeze, să nu intervină cu o mișcare a inimii acolo unde e nevoie de răceala rațiunii. Însă cea mai mare justiție poate să fie și cea mai mare injustiție, summum jus, summa injuria... Există deci în aplicarea severă a legii o posibilă nedreptate. Ei, eu aici ezit. Spun, n-am cum să nu spun, să fie condamnat, pentru că toate probele pro și contra le am în față și cele care sînt contra predomină... mă întreb însă, dacă sînt chiar *toate probele*, dar asta e altă chestiune... spun să fie condamnat, și am o reținere ascunsă, dar dacă greșesc ? Am această șovăială. Eu cred că și în drept omenirea întreagă e foarte înapoiată încă, și să nu uităm că admirabilul drept roman a fost făurit în plină sclavie, într-o societate care se baza pe sistemul sclavagist, drept ale cărui frumoase sentințe le respectăm și azi. Ceva, ceva din sclavii de odinioară desigur că a rămas în noi, după cum a rămas ceva și din aristocrați, numai că totul s-a deghizat. Ce înseamnă, azi, în zilele noastre, a fi servil ? Condiția juridică a sclavului a fost abolită, desigur ; dar consecința ei sufletească a rămas. O lege o poți schimba într-un ceas. Consecințele unei legi aplicate secole întregi, sînt infinit mai greu de modificat... Aici procurorul tăcuse. Ceilalți îl urmau gînditori.

Satul îi primi curat ca de sărbătoare, cu lumea la porți. Procurorul nu mai văzuse case atît de frumos vopsite, în galben, albastru și verde și se oprea des în fața lor minunîndu-se. Criminologul și ceilalți, cu popa Calist în frunte, se aflau în curtea bisericii, unde se pregătea masa de prînz, într-un șopron, unde se țineau de obicei praznicele, sau pocroul. Morunul fusese răstignit, bătut în cuie, chiar pe gardul care împrejmuia biserica, vopsită și ea de sus și pînă jos în toate culorile. Peștele care stătuse două zile în soare, se împuțise și acum zăcea la marginea satului învelit cu o prelată.

Criminologul era un om de vreo patruzeci de ani, gras, blond, cu ochi mici, albaștri și cu un termos prevăzut cu o curea, pe care îl ținea în bandulieră, ca pe o armă și în care

își ținea. Bunthe crezuse că, borvizul, pe urmă văzuse că era cafea cu care criminologul trata gentil pe toată lumea. Procurorul îl cunoștea bine pe criminolog de la București. Văzîndu-l, acesta se ridică de la masa lungă de scîndură, pusă pe opt țăruși, cu icoana sfintei Paraschiva așezată la intrarea dinspre răsărit a șopronului, își deschise larg brațele, după ce își împinsese spre spate termosul, și-l îmbrățișă ca un urs.

— Întîi mîncăm, să prindem puteri, zise el. Avem pește proaspăt, tot ce vrei, nu-i vcie, știu, dar nu sîntem noi știabi? — și începu să rîdă gros cu gîlgîituri ca oamenii grași.

Popa Calist supraveghea serviciul. Femei bătrîne aparură cu blide, oale și sticle.

— La anul să ne chemați la pocrou, să vedem și noi cum e, îi spuse popii criminologul care stătea în capul mesei, neîncăpînd pe banca de pe lături, o scîndură pusă peste niște țăruși înfipți în pămînt.

— Chemăm, chemăm, răspunse acesta vesel vorbind stricat românește și cu ochii pe sus, spre ce trebuie să mai vină.

— Dumnealor s-au culcat în praf, cînd a venit camionul să ia morunul, îi șopti peste masă procurorului, comandantul miliției, arătînd cu capul spre bătrînele care serveau. Criminologul însă ridicase paharul în care lucea un vin limpede, ruginiu, și se apucară cu toții să mănînce liniștiți, ca și cum s-ar fi aflat într-o simplă excursie. Procurorul și criminologul nu băuseră decît un pahar. Ceilalți, încălziți de vin, se roșiseră la față și începuseră să vorbească mai tare. Bunthe, cel mai des ciocnise cu popa Calist.

— Să trecem la subiect, propuse criminologul, care punînd pe masă termosul, începu să împartă cafele. Să dăm cuvîntul medicului veterinar — spuse el — dumnealui cunoaște bine lumea de pe aici, a trăit între ei, cunoaște cazul. Povestiți.

— Ifrim, ucigașul, — începu pe loc veterinarul — avea un copil de 15 ani. După ce i-a murit nevasta, el s-a însurat cu una mai tînără, care avea 32 de ani, cu zece ani mai tînără, și băiatul i-a spus într-o zi tatei că maică-sa asta vitregă a venit în patul lui și l-a mîngîiat, a vrut să se culce cu el. Bărbatul a omorît femeia. A fost închis, după cum știți. Pe băiat l-a luat unchiu-său, fratele lui taică-său care avea două fete, una de 18 ani, cealaltă măritată, avea 21. Stăteau cu toții într-o casă acoperită cu stuf, vechi care se făcuse negru. După cîteva luni, Astariuc, băiatul lui Ifrim, dormea într-o odaie cu femeile. Unchiu-său și bărbatul Amfilofiei, cea care avea 21 de ani erau plecați la Tulcea. Astariuc spunea că-i e frică să doarmă singur și se rugase de verișoarele lui să-l primească în odaia lor, căci visa urît și se speria. Noaptea Astariuc a intrat pe furiș în patul celei măritate, ailaltă dormea între ei în mijloc pe un pat pliant de aluminiu lăsat în casa lor de un pescar amator din București care venea toamna la ei să pescuiască după ce țînțarii se potoleau, s-a strecurat vasăzică în patul Amfilofiei, și asta a țipat, celalaltă Natalia, așa o cheamă, a sărit și ea și l-a văzut pe ăsta, pe Astariuc în patul Amfilofiei ; și Amfilofia țipa cu mîinile în cap, cu ochii scoși din orbite, nu se mai oprea. Ea zicea că mai întîi a crezut că e soră-sa, că uneori dormeau împreună, cînd bărbații lipseau noaptea și că pe urmă ea a simțit ceva, cum ai băga în pat o capră, chiar așa a spus, — un animal aspru, sau dracu' cine știe, așa că lucrurile au fost luate de la capăt. Cînd am auzit povestea, că Astariuc, așa și pe dincolo, cînd povestea a ajuns în gura babelor care s-au opus autorităților, atunci cînd cu morunul, cînd una din ele, nu mai mi-aduc aminte care anume, Platonida, Axenia, Paisia, că toate, cum vedeți, au nume de călugărițe, deși astea sînt numele lor de cînd s-au născut, a zis, punînd de la ea, că nora lui Ifrim, Amfilofia adică, ar fi spus că simțise în pat și miros de pucioasă, mie mi-a venit ideea că treaba e mai încurcată decît părea ea, și ce a mai contribuit la asta a fost și faptul ciudat, neobișnuit, pe care mi l-a relatat învățătorul ca pe un caz unic, Astariuc ăsta nu știa să numere, sau refuza să numere de la 13 la 17, o să vedeți cum, și că aici era vorba, în mod evident, ca să zic așa, de o țicneală. De ce tocmai de la 13 la 17 ?

Criminologul ridică mîna, ca și cum ar fi cerut să vorbească. Veterinarul se opri. Celălalt, răzgîndindu-se, îi făcu semn să continue.

— Pe mine, știți, mă interesează psihanaliza, reluă veterinarul. Procurorul aprobă tăcut ca și cum ar fi fost vorba de ceva de la sine înțeles.

— Eu care sînt doctor de animale, și tot l-aș fi mirosit, sau poate tocmai fiindcă mă ocup de ele, în sfîrșit... Astariuc e un debil mintal și infirmii ăștia morali au o dorință sexuală precoce. Nevoia de tandrețe pe care o astîmpără cuvîntul, curiozitatea inteligenței, întrebările vîrstei se transformă, se strecoară în partea de jos a trupului, e revanșa lor...

— Ați spus „revanșă", observă criminologul.

— Da, revanșă, repetă veterinarul nedumerit, adică răzbunare, mă rog, lipsa inteligenței este compensată de o hipertrofiere a instinctului sexual, sînt clar ?

— Bun, s-a înțeles, continuați, — criminologul se căuta în buzunare, toți așteptau să scoată din buzunar un obiect, dar el după ce se căută așa mult, renunță, ca și cum n-ar fi găsit obiectul acela, și reveni la poziția de mai înainte.

— Deci, băiatul nu știa să numere de la treisprezece la șaptesprezece, adică între treisprezece și șaptesprezece, reveni veterinarul.

— Bine, bine, admise criminologul.

— Și încet-încet am dedus că Astariuc ăsta era un pervers, un monstru de perversitate sexuală.

— De ce ? La 15 ani un băiat bine dezvoltat are dreptul, întrerupse criminologul.

— Înțeleg, adăugă veterinarul, dar în acest caz este vorba de o anomalie, de... de... ce mai încolace și-ncolo, e un monstru. Acum, orice am mai spune, tragedia a avut loc, și asta din cauza minciunii lui, a lui Astariuc, nu se mai poate drege nimic, femeia e moartă, bărbatu-său e la ocnă, adevăratul criminal e diavolul ăsta de Astariuc, el l-a împins în păcat pe taică-său. Am stat de vorbă cu pescarul acela amator din București, un profesor de geografie, cel care a lăsat în casa lui Ifrim patul pliant de aluminiu pe care dormea Astariuc, el mi-a vorbit prima dată de Fedra, de „complexul Fedrei", or în acest caz, pretindea el, nu femeia matură ispitise pe băiat, ci invers, nu știu cum mi-a scăpat mie pînă acum chestia asta cu Fedra. Tot ce se poate ca fratele lui Ichim, care și el e pescar, să fi adus morunul, ca să-i ierte dumnezeu păcatul, așa cred cei de pe aici, că un pește mare, adus în ziua de pocrou, te achită de un păcat, or fi știind ei ceva, dacă stau atîta pe apă, vă zic, e un neam care se naște, iubește și moare în apă sau lîngă apă, sursa vieții după toate teoriile ; 89% apă, restul sare de bucătărie, nu credeți ?

— E un punct de vedere, spuse criminologul.

— Dar eu cred că păcatul lui Ifrim și fusese iertat, ăl de sus îl iertase chiar în clipa în care omul ridicase toporul, pentru că cel de sus știa că Astariuc minți, și că el era de fapt criminalul. Ifrim nu avea de unde să știe că băiatul mințise și că femeia era nevinovată, și dumnezeu, deși știa, trebuia...

— Nu știa, habar n-avea, spuse criminologul, de un să știe ?

— Cum să nu știe ?

— Dumnezeu nu se ocupă de astea, nu are timp. Nici măcar un șef mare n-are timp să se ocupe de criminalistică, dar dumnezeu care are atîtea pe cap, tot universul ?

— Dacă dv. vorbiți așa... Veterinarul părea încurcat.

— Spuneați că dumnezeu, deși știa, trebuia să... îl ajută criminologul.

— A, da, se învioră veterinarul, voiam să spun că dumnezeu... adică nu chiar dumnezeu, că eu nu sînt mistic, fatalitatea, mă rog, destinul,... trebuia să lase ca toporul să cadă în jos, fiindcă minciuna era prea bine ticluită. Și-apoi femeia aceea era o femeie stearpă, care își căuta mereu bărbatul, se vedea în ochi, era o femeie care se uita în lături, pe care dacă ai fi pus mîna, n-ar fi zis nu. Ea aștepta mereu sau chema cu privirea. Nimeni nu poate ști cu siguranță care a fost adevărul, ce s-a petrecut exact între ea și Astariuc. Nu că aș vrea să-i dau băiatului circumstanțe atenuante, mă gîndesc doar că totul e poate mai complex decît pare la prima vedere. Ce este sigur și ce mă face pe mine să cred că băiatul a mințit totuși e că el nu știa să numere de la 13 la 17. Între 13 și 17 se petrecea în el ceva misterios, pe urmă sărea direct la 17 și de acolo putea să meargă liniștit pînă la o mie, încît, după părerea mea, toată cheia faptelor și a sufletului său sucit și pervers, aici trebuia căutată, **între** 13 și 17, pentru că altfel, de ce ar sări el cu atîta încăpățînare peste ceea ce e normal să numere, el care știe să numere foarte bine pînă la o mie și îndărăt, pînă la zero, și, notați amănuntul semnificativ, că el evită și cînd numără invers **zona periculoasă**, nu după o anumită pauză, e drept, ca și cum s-ar găsi deodată în fața unei situații nepreväzute, a unei probleme pe care trebuie s-o rezolve, sau ca și cum ar face asta dinadins, cu tot dinadinsul, parcă acolo ar fi nu știu ce, o fantomă, și el se apleacă asupra ei fascinat...

— Aveți foarte multă imaginație, spuse criminologul. Pentru un medic veterinar, aveți o imaginație nepermis de exagerată, repetă el cu toată convingerea.

Popa Calist explică și el cum putu că înainte cu o zi, în timpul slujbei, Izot spusese în limba lor veche pe care nu o mai vorbeau decît în biserica lor colorată — Bunthe spunea că și pe dinăuntru, lăcașul părea mai curînd un salon, o sală de bal, cu lanțuri de hîrtie creponată, atîrnînd pe pereți, cu scăunele vopsite și ele în toate culorile — că Izot spusese : ....Și păcatul se va plăti cu peștele cel mare de șapte ori mai greu decît făptașul care îl va răstigni în poarta bisericii..." și că pe urmă trecuse la slujba obișnuită pe care o știa pe de rost și pe care putea să ți-o spună de la un capăt la altul, oricînd, și-n somn. Și popa mai spunea că ce a spus Izot în legătură cu peștele nu figura în textul liturghiei, pe care băiatul o știa pe dinafară, și chiar să fi existat vreun text, el n-ar fi avut de unde să știe sau cum să-l învețe, pentru că nu știe să citească : dar că nimeni nu observase acest lucru, ce spusese el atunci, dascălul care îl asculta, somnoros, fusese surprins de vorbele rostite pe neașteptate și care nu se potriveau cu tipicul slujbei, era — zicea el, cum te-ai obișnui de ani și ani de zile cu un anumit zgomot care îți asigură noaptea somnul, și deodată te trezești că zgomotul ăla a încetat, ceva în genul ăsta spusese dascălul, dar mult mai simplu.

— Cît avea morunul, ce greutate ? se interesă procurorul.

— 430 de kile, răspunse veterinarul.

— 430 împărțit la șapte fac șaizeci și ceva de kile. Înseamnă că făptașul avea...

— Nu vă luați după cifra șapte, — interveni comandantul miliției, — este vorba de o exagerare sfîntă, poate să vă inducă în eroare...

Bunthe, ascultînd, minca semințe, se învățase să mănînce ca toți de pe acolo, semințe. N-avea obișnuința lor, nici măselele, nici răbdarea sau ochii albaștri, nici părul blond al celorlalți, oamenii apei. El era exact opusul lor, omul pietrei, le-o și spusese în ziua cînd venise prima dată în sat, la praznicul din luna octombrie, la pocroul lor, cînd de față fusese și viitorul ucigaș și femeia lui și copilul lor și viitoarea femeie — ispita băiatului luat de milă de unchiu-său, de fratele ucigașului, care intrase la pușcărie... Deci el, Bunthe, spusese atunci despre oamenii lacului, voi aveți ochii albaștri ca cerul și sînteți blînzi și îmbătrîniți frumos cu bărbile voastre de sfinți, pentru că vă uitați mereu în apă. Totdeauna depinzi de ceea ce privești și te faci sau devii cum e lucrul privit, altă cale nu există. Toate animalele (și Bunthe avea aici un cuvînt) pățesc la fel și pun pariu că peste zece sau două zeci de mii de ani, ăia de la oraș vor fi ca betonul, vor avea culoarea betonului, dacă între timp nu se inventează altceva.

(FRAGMENT DE ROMAN)

ARTE PLASTICE

Corneliu Baba, un clasic tîrziu

În peisajul epocii noastre, atît de ipocrită uneori și de vîndută modei, contorsionată cu sau fără vocație, Baba configurează răbdător, în ciuda îndelungatei exersări în alchimia negrului, o oază luminoasă, liniștită, statornică. Paradoxul este aparent și trebuie explicat. Cînd totul explodează, este supus metamorfozei, transgresiunii fără de limită, de țărm ferm, Baba ne reamintește, cu calmă înțelepciune, ordinea nobilei monotonii. Comprimarea vastă a timpului se iluzionează cu indepărtarea lui. Trăim o singură experiență dar capitală. Condiția umană a atins un apogeu. El trebuie adus permanent în discuție, împins în primul plan, susținut cu discreție tenace. Nu e vorba de o școală, de un curent sau altul, fie el cel mai înalt cotat în conștiințe, ci de însăși formele de supraviețuire a artei dintotdeauna. Sînt certificate manifestările stabile, liniile de forță niciodată nedesmințite din compoziții, portrete, naturi moarte, viabile în plinul oricărei derute posibile, singurele capabile prin temeinică permanență și verificare, să exprime totalitatea, conștiința de sine revelată. Păstrător de austere privilegii, evoluînd în adîncime inseizisabil, mereu însă în continuitatea valorilor fundamentale, unde pașii, cîți vor mai fi de făcut, se fac lent și chinuitor de mărunți, Baba reînvie demnitatea rațiunii în artă, preponderentă în genere, numită cînd umanistă, cînd dispoziție etică, după modelul în care am vrea să ne recunoaștem și credem mai mult la un moment dat.

Antrenat în această exegeză, pretențioasă în fond, avînd în vedere obiectivul numelui propus, aș putea concluda despre Baba, numindu-l un clasic tîrziu, ori un neoclasic, fructificator inspirat al acestor orientări. Să lăsăm însă etichetele în seama altora. Preocuparea noastră se limitează, în cazul artei majore, să-i trăiască încă odată, prin cuvînt, indicibilul formei, să încerce cîteva trimiteri, de situare a operei, într-un generos context. Vorbind despre Eminescu, Blaga sublinia la marele poet o anume atmosferă voievodală, organic infiltrată în majoritatea poeziilor. Din tablourile lui Baba, dincolo de motivația expresă, se ridică și ne învăluie centrul de greutate sufletesc, o veche aromă de tradițională boierie progresistă, intelectualizată și revoluționară la răscruci, crescută în spiritul bunei temeri laice creștine, iubitoare de aproapele său de pămînt și de patrie. Portretul lui Sadoveanu este edificator în acest sens. Inevitabil, aura de umanitate circumscrisă, coboară, după înfățișarea de medalie și de stampă, la rădăcini, la origini, la substratul strămoșesc de viță și stirpe. Aici este cazul să remarcăm cît mai apăsat cu putință, invecinarea tematică de esență cu marile mituri folclorice românești, esențială pentru orice înțelegere aplicată marelui artist Baba. În „Odihnă pe cîmp", unul din fabuloasele tablouri pe care mi-a fost dat să le văd vreodată, protagoniștii, bărbatul și femeia, alcătuiesc un cuplu uluitor. Interpretările posibile ne asaltează. Femeia veghează somnul bărbatului, doborît înainte sau după prinzul adus de departe. Somnul bărbatului este moarte sau odihnă în preajma unui fapt năpraznic. Veghea femeii este priveghi sau caldă resemnare și sacrificiu acceptat pentru mai tîrziu. Ambiguitatea chipului ei, poate mamă sau poate iubită, principiu dublu indeterminat, continuă „Miorița" și anticipă drama din „Meșterul Manole". În ea se cuprinde incipiența restabilirii adevărului, un fel de Vitoria Lipan dinainte de prima pagină, reflexul materializat al invocației eminesciene, unificarea în aceeași imagine a mamei și iubitei din „O, Mamă". Sentimentul ultim este covîrșitor. Învinsul de o clipă va revoluționa lumea. Astfel îmi apare marea noastră pietă țărănească plastică, moment de virf în creația lui Baba, operă de nebănuită vigoare în tot ce a fost și va fi pictură în spiritualitatea românească.

Reținută și sobră, definitivă pentru fiece lucrare, arta lui Baba ignoră, exclude etapele tranzitorii. Spaima de efemer, de forma labilă, trecătoare, constituie, odată înțeleasă și străpunsă o pudoare, o delicatețe a materiei informe. Ea este ascunsă de privirile profanatoare. Desenul, este și firesc, atacă ideea succesiv și tot mai adînc acaparator. Revelația statică se bizuie pe multe suprimări de mișcare interioară. Ne simțim bine însă și mai siguri pe noi în consonanța acestei lupte victorioase pentru absolut, indiferent de pierderile, niciodată totuși esențiale. Același lucru se întîmplă și în ceea ce privește culoarea. Bogat în paletă, stăpîn pe jertfe multicolore de nuanță, Baba purifică și sublimează necontenit. Impresia este trecută prin gînd și flacăra lui păstrează spectrul primordial. Cîte o pată de sînge pe o pasăre vînată, cîte o horbotă albă la gîtul de lujer al vreunei tinere fete, ies la suprafața tabloului cu strălucire de roșu trandafir sau nufăr pe oglinda unui lac alpin neguros, deopotrivă semne ale luptelor acerbe din profunzimi dar și ale inocenței și purității păstrate în colțul cel mai cristalin din inimă.

Grigore HAGIU

arte

arte

MUZICA

Aducere aminte

Acum opt ani, într-un sfîrșit de decembrie, se stingea marele muzician român Paul Constantinescu. Ne-a lăsat, pe toți cei care-l cunoscuserăm, cu sufletele cernite, pentru că îl admiram și pentru că îl iubeam. Nu putem pătrunde exact la vremea aceea, natura relațiilor sale cu cei de o vîrstă cu el, dar știu că nouă, celor care pe atunci eram mai tineri, ne impunea — paradoxal — prin naturalețe, prin jovialitate neagresivă, prin blîndețe și rezervă. Era uneori sfios ca o fată mare, alteori vesel ca un copil fără griji sau hîtru ca un unchieș afurisit, și nouă ne făcea plăcere să vedem că Paul Constantinescu, cu toată faima sa, nu se disimulează în dosul obloanelor responsabilității și ipocriziei. Ne plăcea omul și respectam artistul. După despărțire, însă, am început să pricepem că de fapt artistul era și mai mare decît ne închipuisem noi, poate furați de inevitabila (și cît de necesara !) tendință iconoclastă care zace în orice tînăr.

Acuma știm că Paul Constantinescu este una dintre valorile cele mai sigure pe care le-a produs cultura muzicală românească și spiritualitatea noastră, pur și simplu. Omul s-a risipit întru cele din care a fost alcătuit, anecdotica mărunță se estompează cu fiecare zi ce trece, cu fiecare martor care dispare, iar numele se identifică tot mai mult cu opera, cu formele ei originale, cu substanțialitatea ei neconfundabilă. Numele autorului devine eticheta unei realități artistice constituite, devine placa de la intrarea uneia din încăperile sufletului nostru. Pentru că Paul Constantinescu a reușit asemenea lui Enescu și lui Jora, să construiască o lume a sunetelor care e numai a lui și care oferă un orizont posibil complet.

În jurul capodoperelor sale, oratoriile și „Noaptea furtunoasă", se rînduiesc armonios lucrări simfonice, concerte, lucrări de cameră, madrigale și lieduri, și toate mărturisesc despre personalitatea autorului, despre vioiciunea și profunzimea gîndirii lui, despre remarcabila sa capacitate tehnică, despre originalitatea și românescul viziunii sale. Și-a implantat domeniul la confluența a două mari fluvii : al muzicii populare și al muzicii bizantine, și l-a fertilizat încontinuu cu apele binecuvîntate. Rodul poartă savoarea autenticei sinteze, seva circulă viguroasă și carnea fructului, culorile și formele sînt unice, nerepetabile.

Omul a muncit și a suferit pentru a înmulți frumosul în lume. Apoi s-a stins discret, cu aceeași sfioșenie de totdeauna, însă amarnic chinuit și de boala nemiloasă și de spulberarea atîtor visuri care-și așteptau intruchiparea artistică. Posteritatea moștenește o valoare certă, pe care o poate fructifica sau pe care o poate îngropa pentru un timp. Pentru că de risipit nu se poate risipi acest patrimoniu. Mi se pare totuși că muzica românească nu este atît de bogată ca muzica germană, care și-a putut permite să-l uite pe marele Bach multe decenii la rînd, și că un Paul Constantinescu e dintre puținii cu care avem nu dreptul ci datoria să ne mîndrim. Aici și oriunde, acum și oricînd.

Pascal BENTOIU

TELEVIZIUNE

Dreptul campaniei

Fiindcă are televiziunea dreptul campaniei ? Instituția cu cea mai mare audiență de public poate pleda pro sau contra, poate reprezenta o opinie ?

Restrîngem discuția la domeniul cultural. Spațiul pe care i-l afectează televiziunea este important. Fără-ndoială, literatura, muzica, teatrul, artele plastice reprezintă a probă concretă despre spațiul nostru spiritual. Dar cum se înfățișează spațiul acesta observatorului ? Tendințele mișcării noastre artistice sînt egale din punct de vedere al valorii ? Fără-ndoială că nu. Faptele culturii noastre actuale sînt fapte complexe, au un caracter variat, foarte mobil și intens colorat ; deși au drepturi egale din punct de vedere al audienței la public, însușirile artistice sunt diferite după cum diferite sunt și modalitățile de exprimare artistică. Talentul nu este un numitor, talentul e o însușire. Și care este atunci atitudinea televiziunii — instituție de opinie independentă și obiectivă — față de caracterul particular nuanțat al artei ? Există vre-o contradicție ? Atitudinea televiziunii trebuie să fie neutră ? Televiziunea trebuie să înregistreze doar fenomenele artistice sau televiziunea este datoare să opereze selecții ? Fiindcă oricită obiectivitate există în judecățile de valoare emise de public și de specialiști, tot se creează în cele din urmă distanțe, un număr de scriitori, un număr de compozitori și un număr de pictori tot dobîndesc la un moment dat un cîștig net de cauză, tot devin „cei mai buni". Și-atunci ? Televiziunea respectă sau ignoră valorile ? Televiziunea se constituie mijloc de propagandă pentru ceea ce se consideră a fi „bun" și „progres" la un moment dat, sau televiziunea se abține de la vot ?

S-o spunem pe față : pînă în clipa de față, televiziunea s-a abținut. Ca să discutăm pe exemple, este de-ajuns să aruncăm o privire în urmă asupra emisiunilor literare, de pildă, ca să vedem că afirmația are temei. Cîte campanii în numele adevărului despre valoare s-au întreprins ? Strădania de a înfățișa publicului un număr cît mai mare de scriitori a însemnat totodată și o selecție ? Cîte judecăți de valoare s-au emis, cîte diferențieri s-au făcut, unde este imaginea reală despre peisajul nostru literar actual ? Oare tot omul care pune mîna pe un creion este scriitor ? Fiindcă aceasta este imaginea cu care am rămas. Între toți poeții prezentați de televiziune și între toți prozatorii prezentați de televiziune și între toți reporterii prezentați de televiziune, să nu fi fost nici un poet, prozator, reporter, „ceva mai bun" ? Sigur, argumentul că televiziunea are și răspunde față de un public de milioane este un argument. Dar oare publicul de televiziune este un public numai de televiziune, este un public particular ? El ia cunoștință despre cultură numai de pe micul ecran ? Publicul de televiziune nu este totodată și publicul de librărie și publicul de teatru și publicul sălilor de concert ? Ba este. Și atunci, cum poate fi publicul acesta un public lipsit de opinie ? Cum poate fi un public care să nu știe ce este bine și ce este rău la un moment dat ? Că doar o face pe timpul și banii lui ! Ori publicului acestuia i se poate prezenta realitatea artistică în mod neutru ? Publicul acesta crede, chiar crede că toată literatura și toată muzica este la fel ? Ei bine, nu. Publicul nostru este un public apt de opinie. O vădește presa în fiecare zi. O vădesc treburile publice în fiecare zi. Publicul nostru este pregătit pentru dezbatere și pentru argument. În aceste condiții, însă, neutralitatea televiziunii nu mai este neutralitate ci subiectivism. Iată : a nu ține partea celor buni înseamnă a ține partea celor slabi, ori asta nu mai înseamnă campanie, ci dosul frontului.

Sânziana POP

Fotografiile noastre în marele rîu

Ceea ce mă determină să scriu despre desenele lui Tașcu Gheorghiu este senzația de teribilă fugă a timpului, pe care mi-o dau ele, azi, 24 decembrie 1971.

Nu știu cum să facem noi să-l sărbătorim „mai drept" pe marele nostru Tașcu Gheorghiu. Pentru că dacă arta lui tainică este o formă a singurătății, dimpotrivă **publicarea** ei este o formă a comunicării și a încrederii. Tașcu Gheorghiu nu arată ce face, decît dacă e convins că lucrarea lui va fi primită cu bucurie. Tașcu Gheorghiu nu e un luptător. Tașcu Gheorghiu este Prințul Sfielii și al Nopții. El nu e nici suprarealist, nici clasicizant, deși Edgar Papu scrie aceste cuvinte cu atîta pătrundere și plasticitate.

Tașcu Gheorghiu e un fotograf duios al Rîului ce exprimă trecerea. Dacă întîmplător dumneavoastră, domnișoară, sau dumneavoastră, sergent, sau dumneavoastră, poet tînăr și neguros, v-ați aflat în ziua aceea rară pe pod și priveați de pe balustradă în Rîu, să știți că desenele din acest număr de revistă ale lui Tașcu Gheorghiu sînt fotografiile dumneavoastră, reflectați de apă, de Marele Rîu al trecerii.

Fotografiile noastre, așa cum ne văd și ne consideră stelele, asta face Tașcu Gheorghiu. Căutați-l sub haină și veți descoperi aparatul lui de fotografiat, în stînga sus, bătînd regulat, frumos, singular.

Adr. P.

revista străină

• **HENRI MATISSE — ROMAN DE ARAGON.** Numărul din 9 dec. ac. al revistei „Les Nouvelles litteraires" publică recenzia lui François Nourissier despre ultima carte a lui Aragon, apărută la Gallimard în două tomuri cuprinzînd 700 de pagini. La vîrsta de șaptezeci și cinci de ani, poetul francez reușește turul de forță de a strînge într-un volum, folosind tehnica „colajelor" — note, polemici, articole despre Matisse, poeme, diverse marginalii — impresiile și reflecțiile unei perioade de 29 de ani de admirație și prietenie față de marele pictor..." „Poate că nu e o lucrare serioasă, mărturisește Aragon, dar ea aruncă o lumină asupra **a ceea ce se petrece".**

• **DRUMUL FARA DE SFÎRȘIT AL LUI DON QUICHOTTE** se numește articolul lui Miguel-Angel Asturias apărut în același număr al revistei franceze. Articolul este un rezumat al prefeței pe care Asturias a scris-o pentru o ediție nouă a operei marelui clasic spaniol, ilustrată de graficianul Jean-Jacques Vayssières. Cavalerul Tristei figuri întruchipează „O umanitate gata să abandoneze cotidianul pentru o viață eroică, gata să refuze nedreptatea și să se bată cu Uriașii care o asediază".

• **NU NUMAI MARELE PAN E MORT** — un volum de schițe antropologice ale filozofului german Michael Landmann care se bucură de mult succes (Die Welt 16 dec. a.c.) Cartea cuprinde o serie de eseuri și observații filozofice asupra condiției omului din antichitate și pînă astăzi.

• **MARILE PREMII NAȚIONALE** franceze ale anului au fost distribuite după cum urmează : **Literatură :** Jean Cassou, **Arte :** Pierre Courtin, **Muzică :** Darius Milhaud, **Teatru :** J. Lemarchand (Les N.L. 16 dec. a.c.).

• **ZÎMBIȚI !** „Am impresia că numerele actuale ale revistei dv. (spune într-o scrisoare un cititor, adresîndu-se redacției lui **Les Nouvelles litteraires)** suferă de o anumită lipsă de humor, de fantezie, nu prea ne înveseliți. Aveți printre colaboratorii dv. humoriști de valoare. Oare specia lor s-a stins ? De asemeni, specia bunilor corectori de tipografie să fi dispărut și ea ? Foarte grave greșeli de corectură se întîlnesc în paginile revistei dv...." etc., etc.

• **DICȚIONARUL SCRIITORILOR FRANCEZI** întocmit de Jean Malignon (editura **Seuil)** începe cu trubadurii Evului Mediu și se oprește la scriitorii „născuți cel mai tîrziu în 1914", lucrare concepută într-un spirit subiectiv, pe baza unor criterii personale, dar care pasionează, incită la discuții — un exemplu bun de urmat, o inițiativă care ar fi primită cu interes de publicul cititor din oricare țară.

• **FRANCKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG** (17 dec. a.c.) anunță că **Premiul Heinrich Heine** pe 1971 pentru poezie și publicistică a fost decernat lui Volker Braun și publicistului dr. Werner Neubert. Volker Braun a fost premiat pentru contribuția sa la dezvoltarea poeziei socialiste din R.D.G., iar Werner Neubert — redactor șef al lui „Neue Deutsche Literatur" — a primit importanta distincție pentru merite în publicistica literară.

• **AURORA,** revista sovietică ilustrată care apare în limba română, publică articolul „Un cîntăreț al libertății și al poporului", semnat de scriitorul Vladimir Țibin despre aniversarea a 150 de ani de la nașterea marelui poet rus umanist N. Nekrasov, contemporan și prieten cu Belinski, Dobroliubov, Cernișevski.

• **J. D. SALINGER.** „Un scriitor american promițător dar care nu are reputația de beției, ci doar obsesia singurătății și izolării, este J. D. Salinger... Sînt aproape zece ani de cînd n-a mai publicat nimic ; n-a mai acordat interviuri și practic a dispărut. Asta e o ironie, pentru că absolut toate lucrările lui s-au bucurat de aprecieri cel puțin favorabile din partea criticilor. (Din „Știri culturale din S.U.A.").

• **CE ASTEAPTA NOUA GENERAȚIE DE TELESPECTATORI ?** „Dosarele ecranului" — în urma unei anchete făcute într-o clasă cu elevi între 15—16 ani — este emisiunea TV. preferată. Către vîrsta de 14 ani, lucru ciudat, apare ceva surprinzător : băieții, mai ales, rîd de programele televiziunii manifestînd o atitudine critică și batjocoritoare... **(Le Monde,** 13 dec. a.c.).

a. b. c.

arte

PRETEXTE

Edilitare

Edificiile și casele bătrîne ale Bucureștiului de odinioară, cele care nu mai știm pe cine îl făcuseră să-i spună Capitalei noastre „micul Paris" — laudă micuță și ea, azi, față de ambiția de a avea în sfîrșit și noi, fără nici o altă referință, un „București mare" — au întinerit, zugrăvite în culori de pastel. Mulți le vedem parcă întîiași dată și ne oprim în loc încîntați. Rozul de smeură, albastrul ca cerul, verdele-fistic, galbenul ca lămîia ne fac cu ochiul ; primăria, harnică și discretă, a făcut fără tapaj minunea aceasta care ne bucură și ne farmecă. Romancierii descriptiviști și regizorii de cinema, imbatabili în filmele a căror acțiune se petrece în trecut, vor avea de aici înainte cadrul estetic necesar pentru a-și plasa, la nevoie, eroii.

Nu credem că venerabilele edificii și case ale vechiului stil apusean au arătat cum arată astăzi, după restaurare Culorile le-am pus noi, cu un gust care supralicitează frumos : ele ne aparțin, și acesta este cel mai bun semn și omagiu al civilizației noastre.

Dar noi trebuie să ne gîndim de aici înainte și la ceea ce această frumoasă schimbare la față poate umbri în jur prin contrast — cenușiul să nu devină și mai cenușiu. Inițiativa arată că Bucureștiul este pus pe fapte mari, și orice îndrăzneală obligă.

AMFION

SPORT

Se încheie anul pentru toate taberele

Avantajul timpului — față de spațiu — este (zise Goga, verișorul lui Gîgă) că se naște, se dezvoltă și crește în mod egal toate taberele. Vine Anul nou, și pentru Ion Băieșu, și pentru Eugen Barbu, și pentru Cristian Țopescu, și pentru Constantin Teașcă, și pentru Radu Urziceanu ; Aurel C. Neagu, directorul **Sportului,** pus în fața evidenței, va trebui să recunoască venirea noului an, deși nu e el de vină, așa cum a mai recunoscut și altele, deși nu era el de vină. Vine anul nou pentru toate taberele. N-avem ce face, o să ne adunăm în jurul meselor pe grupuri și grupulețe, lăudînd, bineînțeles, obiectivitatea, singurul criteriu despre care recunoaștem că se află la baza tuturor judecăților noastre. Vine anul nou, tovarăși, nici nu vă dați dumneavoastră seama cum vine anul nou. Și cel mai mult mă bucur că vine anul nou, cînd mă gîndesc la Belphegor. Pentru Belphegor timpul însă e mai trist. Și asta pentru că fiind o mască (după cunoscuta expresie savantă de dimprejurul podului Grand: „băi mască!") Belphegor poate nici nu mai există. Să fiu nițel mai clar ! Radu Cosașu, omul care-l joacă pe Belphegor, îmbătrînește ca noi toți. Atunci vin eu și te întreb, tovarășe Radu Cosașu: de ce nu-ți scoți masca? Cu alte cuvinte, de ce nu te demași ? E timpul, tovarășe Cosașu. O să cazi de-acolo de sub mască, pe dinapoia măștii, ca un gogoloi de gumă, pe care un elev a lipit-o de pragul de sus, și care uscîndu-se între timp (guma, nu dumneata, nu protesta așa, că protestezi degeaba !) nu mai are aderență la lemnul pragului și, bîldîbîc, cade.

Uite, vă spun despre anul nou că vine, ca despre un tren, ca despre o armată, ca despre un uragan, ca despre o veste, ca despre un diriginte, ca despre „mama de la piață", ca despre ziua socotelilor. Nici nu-și închipuie Eugen Barbu ce mult mă bucur că vine anul nou. Pentru că un an nou pentru noi toți, inclusiv pentru E. Barbu este vai, și un an deja vechi, pentru același. În linia cunoscutului său stil, insinuanto — șugubățo — colorato — parodico — alarmist, mai tînărul coleg al lui Goethe îl execută, într-un post scriptum în revista **Fotbal,** pe Ion Băieșu. Vechi purtător de armă, Eugen Barbu știe să execute, nu-i vorbă. Are dumnealui un haz personal și un fel de a executa care pînă la un punct îi plac și victimei. Ce nu știe însă E. Barbu — și-aici el își trădează apartenența la o categorie de oameni cu un caracter mai puțin puternic — este să se apere. Odată punctat, E. Barbu reacționează ca un helicopter căruia i se aruncă un pom între elice. Deocamdată, E. Barbu ne ofensează cu drăgălășenie. Cititorul e însă rugat să observe stilul lui E. Barbu după aceste cuvinte ale noastre. Ion Băieșu a greșit, glumind cu Eugen Barbu. Căci Eugen Barbu nu știe să glumească. Domnia sa știe să execute și nu numai lovituri de la unsprezece metri. E. Barbu neagă că i-am fost antrenor, insinuînd că, în vremea cînd domnia sa juca fotbal, în **Categoria Onoare** — la Abatorul , din cîte țin minte, — eu m-aș fi uitat la meciuri cu **„suzeta în gură".** Drăguță formulă, mai ales pentru un om care în ultimii cincizeci de ani n-a fost tată. Mă și mir cum și-a amintit-o. Ceea ce mă întristează însă este nerecunoștința. Vasăzică, nu v-am fost antrenor, tovarășe Barbu ? După felul cum jucați fotbal, nu e nicio bucurie pentru vreun antrenor să recunoască, în vreun fel, că v-a avut elev. Și, ca să vă răspund cu exact aceeași monedă : eu țineam **atunci** suzeta în gură, **acum** e rîndul dumneavoastră. Cititorul e, încă o dată, rugat să urmărească defensiva lui Eugen Barbu **după** aceste cuvinte ale noastre.

Și acum, gata cu polemica. Vine anul nou pentru toate taberele. Și nu știu de ce, în aceste momente, parcă aud răcnetul unei galerii înflăcărate către un arbitru hulit : **marchează timpu', ce faci acolo, marchează timpu' !**

Într-adevăr, Arbitrul trebuie să marcheze timpul. E ultima săptămînă a anului 1971. Să-i salutăm pe toți cei cu care ne-am întîlnit în acest colț de pagină, prieteni sau dușmani. Și pe dușmani să-i salutăm, întîi de toate, cu bucuria că ne rămîn dușmani și că nu ne pun în situația de a ne recruta dușmani noi dintre prietenii vechi. La mulți ani !

Adrian PĂUNESCU

P.S. Iată acum clasamentul celor zece fotbaliști români ce s-au dovedit cei mai buni. 1. — DOBRIN 2. — Dumitru 3. — Lereter 4. — Răducanu 5. — Domide 6. — Dinu 7. — Dembrovschi 8. — Iordănescu 9. — Eugen Barbu 10. — Tătaru.

Căutîndu-și un loc și rămas, deocamdată, între etaje — vajnicul conducător al C.N.E.F.S. Anghel Alexe, despre care circulă insistente zvonuri că ar fi aflat în anul 1971 — și există șansa ca d-sa să țină minte — cît durează o partidă de handbal. Asta ar rezolva multe.

cenaclu

dumitru eliade
(dumitru constantinescu)

invocație către sărmanul dionis

Sîntem poeții: bluză de-aramă
Sîngele nostru prins în sistem,
Munții și marea cu sarea ne cheamă
Rochii de miere să sfîșiem

Surzii și orbii — noi sîntem frații
Raiul se vede, iadul se-aude;
Fremătătoare, ample carnații
Care se chinuie să se sărute

Sumă a albelor goluri, duios,
Care se-aprind și se sting și se-aprind,
Ropot ne paște de plumb mătăsos
Scene de aburi roșii rotind

Sîntem cerceii de vid legănați
Pe obrajii prea calzi, fosforescenți,
Străneguratii străluminați
Și lupi prin codri de marmură, lenți,

Ochiu-n surpare al Mioriții,
Sîntem poeții și te-am iubit,
Noi — păcătoșii, noi — fericiții,
Roți cristaline în infinit

Spune-ne astăzi, sub semnul lunii,
Din aventurile tale, frumos,
Reci aventuri în adîncul minunii
Care pe valuri te-a scos

Spune-ne astăzi, spune-ne încă
De unde vine Totul frumos,
Cum se presară viața pe lîngă
Stupul de plumb care bate în jos

Spune-ne iară, adu-ne veste
De la-nceput-începutul lichid,
Cum se răsfrînge lacrima peste
Bobul de carne împleticit

Te căutăm, și ochii ne-ar cade
Pe dinăuntru zaruri și sună
Apropierea pe-ndepărtate
Larguri și stele dinspre furtună

Oricine sîntem de unde venim
De-a lungul focului viu Paradis
Vîrful de flacără bate sublim
Către același Sărman Dionis...

atît de frig

Atît de frig
că aburi simt că ar ieși
din ochii mei de i-aș deschide.
E o furtună înaltă pe cer.
Nici vîrful celui mai înalt plop
nu se clatină însă.
E o furtună înaltă pe cer
și peste
inima mea răsturnată
jumătate
în apele dulci și amare
de la hotare.
Aproape, departe,
cu viață, cu moarte.
Și iarăși departe
și iarăși aproape
cu inima celui
ce arde pe ape.
Deasupra, furtună înaltă
stelele trec —
dintr-o parte a cerului
în partea cealaltă.
Deasupra cineva mișcă stelele
mai în sus, mai în jos
să fie totul
mai urît, mai frumos.

acum e timp

Grumaz fixat în perle are clipa,
trosnind nervos dacă se uită-n jur —
copilule ce ții în brațe-aripa
în vîrf cu ciucuri palizi de azur

acum e timp să cucerești în plin
mîndria de-a te ști împovărat
de-nalt cascada bunului destin
care sub nume ți s-a strecurat

cu inima învinețită de-așteptare
ai să ne povestești pe limba noastră
cu ochiul înalt tremurînd, tremurare
și-n cornea obrajilor, rece și-albastră...

la-ncrengătura umbrei

La-ncrengătura umbrei stai de pază
la rădăcina soarelui ești mort,
cînd ochii lungi în ape scînteiază
încercănați de marele efort

în cercuri monotone s-ar închide
egal și fără farmec cerul tot,
cu stelele-n același plan, lichide.
flegmatice tîrîndu-se înot

cînd dacă-apare una știm. desigur,
că altele tresar mai jos, mai sus,
cu gura măcinată lent de friguri
ar fi să uiți ce ai avut de spus

cum nu-i în veșteda bătaie-a lunii
decît o parte mică de-adevăr
se-aud trosnind deasupra noastră funii
pe care curge vidul în răspăr

s-ar cuveni. cu duhuri inegale
oglinzi să vină, palid să ascult
în relieful lor setos și moale
că se adună parcă tot mai mult

în jos nisipul galben se deșiră
ascute gropi și umple de frisoane
această rece apă ce respiră
astmatic plăsmuiri marmoreane...

această zi

Această zi — cu leneșii ei prapuri
pe care și-i tîrăște peste cîmp,
ca un potop înecăcios de aburi
adus prin gratii înnodate strîmb,

această forfecare nebuloasă
și năruire-n ochi părăsite.
orgia sare-n țăndări și se lasă
mai jos de temeliile lichide,

în lutul lînced sapă un leșin
învolburînd lopata-i cenușie
pe miejii scurși de flăcări care vin
culoarea inimii să mi-o subție

din combinații dure timpu-ar sare
pe scripeți aprigi, îndumnezeit,
cum mă scursesem în pămînt, mirare,
în sînge inima nu s-a topit...

singur

O, luxul vicleniei dintre noi
cum a degenerat în amintire
lăsîndu-ne atît de singuri-sinceri.
Ce mi s-a spus am uitat.
Ce mi s-a dat
am mîncat și-am băut
mai jos
nimic n-am văzut,
mai sus
necunoscutul știut.
Singur rămas
să văd ce limbă vorbesc,
pe cine iubesc, pe cine urăsc
culoarea ochilor care-mi va ți
prin ceea ce-nclină
este nu este —
mare lumină
rece poveste...
Și lumea face. iată, cearcăne în juru-mi.

stupii de plumb

Stupii de plumb, pe undeva,
pe-aproape,
cum zumzăie adormitor,
să ningă cu pămînt ca să-i îngroape
și tot s-ar auzi foșnetul lor

Cînd straturile veștede de miere
în surdă prăbușire lasă loc
miresmei de lumină care cere
să poarte fiecăruia noroc.

Dar mai departe, totuși, nu e lumea?
Și mai aproape. oare, nu sînt eu?
Aș fi un rob nesincer pe minunea
pe care m-am împleticit din greu

Să-ncerc să nu-i aud? dar cum aceasta
mai poate fi o datâ întrebarea —
sărut mototolit și-mpins pe creasta
de floare-n care bate așteptarea.

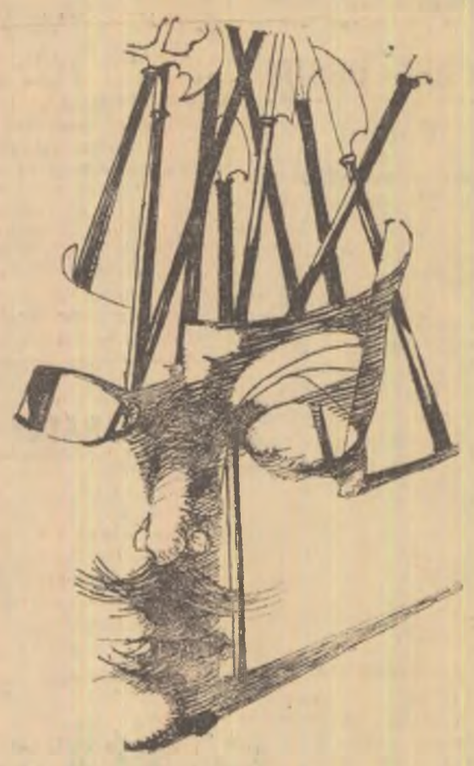

dialectică

Vezi două armate. cum le sună
plămînii
prăpăstii cărnoase bătînd în neștire
cîntecul care-i mînă pe unii
în fața altora, în cumpănire.

Una în fața alteia, pline,
una prin alta cum s-au zbătut
una în locul alteia vine,
rămîne totul ca la-nceput.

Timp în uitare cînd țiuie moartea
corb legănat de vînturi dulcegi,
rînduri mai rare. goluri în partea
sîngelui stors pe vetre de veci

Și una în fața alteia, rece
și una prin alta s-au petrecut,
și una în locul alteia trece
să fie totul ca la-nceput

Nori noduroși dacă umblă deasupra,
semnele dacă nu se mai văd,
vezi două armate, nu lasă lupta
mult prea tîrziu să mai dea îndărăt.

Iarăși dușmane — totuși senine
neostenite luptă-nfiripă,
gloria rîde — victoria ține
pe fiecare sub o aripă.

radu anton roman

scrisori de dragoste

Rămîn pentru voi
castelul care
a fost cărat de voievozi în spate.
Îl veți cără și voi.
Eu am nevoie
doar de nebuni și
fata din cetate.

Cetatea mea, din munții făgăraș,
care m-a adăpostit sub o lumină.
Vom mai descoperi chiar vechi orașe
ascunse lîngă mările pustii
pe o petală necuprinsă,
de coprină...

Lăsați-mă aici,
lîngă pășune...
Printre zăbrelele de iarbă intră soare.
Eu am ales demult
această lume,
nu voi iubi o altă sărbătoare.

E undeva un semn.
E rîndul vostru
să tăvăliți luceferii prin ape.
Dar nu puteți,
mai moare eminescu
de-atîta frig, cît sufletu-mi încape...

★

Prinde-mi capul în palme, iubito.
lipește-l de pîntec, încet
s-aud cum pămîntul rotește
cu el o planetă, secret.

Să aud cum pămîntul se zbate
în pîntecul tău de aramă...
Cum nu e cetate mai sfîntă
decît aceea în care doarme o mamă.

cum a fost

21 decembrie, ora 18

Adrian Păunescu deschide lucrările celei de a doua ședințe din acest an a cenaclului revistei „Luceafărul" salutînd prezența în sală a poetului Eugen Jebeleanu. Citește versuri Radu Anton Roman (din volumul „Scrisori de dragoste"). Iacob Ramură, cunoscut de data aceasta doar sub acest modest pseudonim, crede despre poemele lui Radu Anton Roman că s-ar cuveni „ascultate doar cu o jumătate de ureche". Florin Boldoi găsind că „autorul pune suflet", îl prețuiește pentru „admirabilele poezii patriotice, preferabile lozincilor versificate", dar lui Ion Dumitrescu („sînt din provincie") atent, i se pare că poeziile citite „aduc cu cele ale lui Adrian Păunescu și Eugen Jebeleanu ; cel puțin urechea mea mi-a sesizat acest lucru". Foarte scurt, Adrian Contici, vorbind tot despre Radu Anton Roman își amintește de „un bun amic al sufletului meu (său, n. n.) Cesare Pavese, care spunea că sînt unele rochii atît de frumoase încît ar trebui sfîșiate". *Criticul Nicolae Ciobanu deosebește în lirica poetului propus „două formule care nu reușesc să facă corp comun : tonul violent și cel domestic, casnic". Cît privește violența „aceasta nu-l prinde, îl trădează, ducîndu-l către stridențe". Poetul „afectiv, sentimental" merită totuși urmărit. Mai categoric, Al. Papilian constatînd că „meșteșugul nesusținut de incandescența creatoare nu face doi bani" îl vede pe Radu Anton Roman „în devenire". Valeriu Pantazi deși afirmă că „Radu Roman are incontestabil talent" continuă cu un lung șir de negații : „nu și-a încercat coarda cea mai potrivită", „nu are puritate stilistică", „nu are vocația poeziei sociale", „nu are capacitatea discursului liric" și, mai mult, „nu are vini capitale". În sfîrșit, ne asigură : „dacă aș scrie poeme mai lungi nu aș proceda astfel"... Andrei Roman pentru care Radu Anton Roman (coincidență simplă de nume) este „un nostalgic, un liric iremediabil", a surprins prin rigoarea analizei.*

Prozatorul serii, Petre Ion Lazăr, a adus în discuție trei scurte proze. Cali sălbatici. Întoarcerea în pești. Trenul poștal. *Adrian Georgescu și-a exprimat serioase îndoieli în legătură cu aceste proze despre care nu știe* „dacă nu sînt scrise spre a fi citite post-mortem" (cineva îl completează: sînt scrise post-mortem !) *explicînd că afirmă aceasta deoarece nu pricepe ce este cu* „Oceanul Pacific unde înoată un pește pacific sau pacifist sau cam așa ceva". *din al doilea text. Chiar așa ! Pentru Ion Lețu literatura lui Petre Dan Lazăr este* „ceva verde și necopt". „Aș alerga după autor cu un pachet de țigări rugindu-l să scrie în locul meu o scrisoare pentru iubită" *(Ion Nețu). Ion Dumitrescu consideră că prozele citite* „sînt pline de viață dar nu sînt pline de nerv" ; *Dinu Flămînd calificînd modalitatea lui Petre Dan Lazăr drept* „poematică" *și deci aparținînd unui* „gen hibrid". corespunzător unei epuizări de alte maniere", *se miră de opțiunea autorului, nefirească, crede el, la un debutant ; Sânziana Pop deplînge faptul că* „textele citite pierd foarte mult" *dar este sedusă de* „lipsa de logică a prozelor, de muzicalitatea lor". *Pentru acestea ca și pentru* „aerul lor prăfuit", *textele o incîntă. Plecînd de la afirmația că* „genul acesta poetic tocmai pentru că este facil nu poate fi bine făcut decît de mari scriitori, cum ar fi Arghezi și Bogza" *și recunoscîndu-i autorului* „un bun desen", *insuficient însă pentru o reușită deplină, Al. Paleologu îi acordă totuși* „o șansă de viitor literar".

Făcînd și cîteva interesante considerații privind tendințele literaturii tinere din ultimii ani, („acest tip de proză *(poematică n. n.)* s-a scris nu atît datorită capacității reduse de observație, caracteristică începătorilor, nici dintr-un sincronism cu fenomene similare de aiurea, cît. mai ales, pfecînd de la o anume incertitudine a valorilor, a lipsei unor criterii ferme care a dus spre o proză sentimentală, degradînd de fapt sentimentul pur prin clamare...") *Alexandru Ivasiuc crede că autorul propus păcătuiește prin* „absența marii ambiții" *Ion Nicolescu, vorbind despre lirism ca despre* „o caracteristică a literaturii noastre naționale" *a exemplificat cu titluri din Zaharia Stancu. Proza lui Petre Dan Lazăr a beneficiat de călduroasa pledoarie a lui Ștefan Dincă și el nemulțumit totuși de* „acei care atacă pe traectul prozei cu armele poeziei". *Al. Papillian, foarte categoric, crede că proza comentată* „este ceva foarte lînced, lipsită fiind și de nerv și de imaginație" *și cere* „o proză de bună credință, ieșită dintr-o autentică aplecare asupra deceniului". *Dumitru Constantinescu, al cărui frumos debut în paginile vechii serii a revistei „Amfiteatru" a fost deja remarcat, este recomandat de Adrian Păunescu ca* „o șansă a poeziei tinere". *Ilie Tudora, excesiv, nu-i gustă însă versurile ; Florentin Popescu îi reproșează* „o anume cădere a cuvintelor". *fără a-i nega substanța poetică,* „problematica gravă, fascinantă"; *Teodor Vlăduț dorind* „să fim mai gloduroși în vorbă". *asta, așa, în general. remarcă metafora, spunînd că,* „de nins cu zăpadă ninge mereu, cu pămînt însă doar în poezia lui Dumitru Constantinescu" ; *Aurelian Chivu, deosebit de vehement, a calificat poemele drept* „elucubrații, reverberații de fapt" *(!) și s-a plîns că nu a văzut* „nici aforisme, nici altceva" ; *Eugen Zainea este impresionat de* „frumusețea versurilor" ; *Gorun Manolescu consideră poezia citită drept* „o îmbinare între tendința de joc și sensibilitatea unei generații care încă nu și-a creat limbajul". *Dinu Flămînd scuzindu-se pentru* „oralitatea noastră fatal dezorganizată" *a expus cîteva posibile premize pentru un posibil eseu asupra relației dintre scriitor și neliniștea actului liric. Valeriu Pantazi* „tulburat de Dinu Flămînd în sens periculos" *și în urma* „grelelor și incetelor lecturi făcute într-un subsol". *vede în Dumitru Constantinescu* „un debut' excepțional".

Vladimir Udrescu deslușește în poemele lui Dumitru Constantinescu „un destin quasi-barbian, mai ales în schema morală" *dar reclamă de la autor* „o mai bună pieptănătură a versului. care altfel este cam prăpăstios". *Iacob Ramură și Adrian Georgescu sînt de acord cu calitatea lirică de excepție a poetului. Mai plastic, Bujor Voinea aplaudă spunînd că* „masina *(citește poezia n. n.)* e grozavă", *asta în ce îl privește pe Dumitru Constantinescu. Are Bujor Voinea cuvinte calde și pentru prozator pe care îl roagă să nu se neliniștească deoarece,* „intensitatea cîmpului magnetic al pămîntului nu scade. cel mult variază" *(Petre Dan Lazăr s-a mai liniștit). Scriitoarea sovietică Lilia Dolgușeva — intrînd în sală — a anunțat cenaclului trista veste a morții poetului Alexandru Tvardovski. S-a păstrat un moment de reculegere. În continuarea lucrărilor, criticul Nicolae Ciobanu a arătat că* „desi Dumitru Constantinescu își face bine poezille totuși metaforele curg una din alta fără necesitate". *S-a observat tăcerea de o intransigentă maliție a lui Ilie Constantin în tot cursul acestei seri.*

Încheind, Adrian Păunescu a spus : „Radu Anton Roman nu este un poet care să-mi placă, el este totuși un poet. deși poemele lui n-au părut scrise dintr-o mare tensiune, dintr-o stare de urgență". *Referindu-se la proza lui Petre Dan Lazăr, Adrian Păunescu i-a acuzat* „lipsa totală de substanță". „Vă rog călduros, *a continuat acesta,* să veniți cu o proză substanțială și veți vedea cum ne vom înghesui să o promovăm ; nu cred că este hazardat să vorbim despre „literatura de care avem nevoie astăzi, noi și epoca noastră". „Aceasta nu înseamnă că realismul va fi promovat în cenaclul nostru ca o dogmă, dar nici nu vom promova cu bucurie literatura nimicului". *Dumitru Constantinescu este pentru Adrian Păunescu* „unul dintre poeții tineri de excepție. constituiți în punct de reper al acestui an literar" *iar* „clasicizarea. ca metodă, este un mare merit al acestuia".

Octavian STOICA

Deschidem — după cum se vede — pagina noastră de „Cenaclu" nu numai poeților, ci și criticilor (și — pe viitor — în măsura posibilului. prozatorilor și graficienilor) încercînd să o transformăm într-un spațiu de experiență și afirmare a noilor valori.

Fără a fi — nici vorbă ! — o treaptă mai de jos față de restul revistei, pagina noastră de „Cenaclu" va încerca să organizeze eforturile cele mai tinere, organizare ce este, la urma urmei, singurul mod de a afirma structuri durabile. iar nu spontaneități efemere.

Analiza în critica literară

Scriind în **Istoria** sa despre cenaclul **Zburătorul**, G. Călinescu sesizează un obicei paradoxal al mentorului acestuia. După ce-și citeau poeziile, poeții erau invitați cu indemnuri perifrastice să-și divulge înțelesurile poeziei citite, să deconspire criptograma, să ofere asistenței cheile „ermetismului". Pentru Eugen Lovinescu, posesorul acelei rare puteri de discernămînt estetic, analiza explicitară a sensurilor era deci de o mare importanță. A cunoaște sensurile mărturisite și de către autor, însemna în acest caz a stabili un limbaj comun, un dialog posibil. Călinescu consemnează, nu fără ironie, accentuînd pe ideea că Lovinescu se suspecta intim de neînțelegerea poeziei ermetice. Adevărul este însă că trebuie să vedem aici un gest reflex, care trădează o solidă concepție despre responsabilitățile actului critic și ale judecății de valoare. Somind poezia la analiză, la o analiză chiar didacticistă, criticul numea una din etapele judecății critice, pentru el obligatorie. De altfel, Călinescu însuși își formulase în **Tehnica criticii și a istoriei literare** un program de rigori metodologice, pe o arie ce-i drept mai extinsă decît cea a analizei din această discuție. Iar Vianu procedase asemănător în **Filologie și estetică**, fără a mai spune că orice act critic presupune, chiar și la modul inconștient, existența unor priorități metodologice.

Prilejul este însă potrivit pentru a încerca o discuție despre actualitatea sau inactualitatea analizei literare, ca metodă critică ce vizează poate în primul rînd cronica literară. Este, așadar, analiza literară o metodă valabilă în actualitate, sau este ea discreditată ? Spre a răspunde la această întrebare va trebui să facem cîteva observații retrospective. În cazul lui Lovinescu, esteticianul părea că este dublat de către un dascăl tipicar, ce nu se poate descurca dincolo de text și în lipsa sensurilor nude. Dar mentalitatea analitică provenea din formația sa culturală clasică, era necesitatea de limpiditate a întregii epoci. În postura de cronicar literar, G. Călinescu nu era, la rîndul său, decît tot un analist. Însă, cît de mult se deosebesc, prin structură, cronicile literare publicate de el în **Adevărul literar și artistic** față de capitolele corespunzătoare lor din **Istoria literaturii...** ! Nu este, de altfel, o noutate că analiza literară corespunde primului gest al conștiinței critice, un atașament spontan la literatură și la ficțiune. Această analiză literară suportă însă în mod constant compromisuri de didacticism literar. Ajungem să fim fericiți cînd există culegeri exemplare, cum este **Mimesis** de Auerbach, care mențin nealterate disponibilitățile acestei metode critice. E adevărat că examenul estetic, sau chiar și cel al istoriei literare, demonstrează suficient limitele acestei metode, dar pentru critica literară curentă analiza rămîne o etapă obligatorie.

Mai ales în deceniul al șaselea a fost profesat în critica literară un exces de analiză simplistă. A „analiza" o poezie a însemnat mult timp a reconstitui „epica" acelei poezii, a umple din urmă cadrul unei narațiuni. La proză, această analiză se exercita aproape exclusiv prin consemnarea de registre biografice, de tipologii, de adevărate caractere. Era critica unui schematism conținut, o critică ce preluase parcă de la romanul realist toate dosarele de existență ale acestuia. Critica literară care își folosește în acest mod capacitatea analitică devine un repertoar de fapte moarte ale literaturii, iar dacă dorește să fie și vetustă, nu are decît să preia în păstrare și cîteva asemenea dosare ale istoriei literare ! Dar, după această perioadă, se pare că s-a ajuns acum la abandonarea aproape în întregime a analizei literare, și, în mod exclusiv, la absența oricărei teorii care să o ia în discuție. Cu toate aceste aparențe, critica literară continuă să analizeze, nedeclarat, cărțile pe care le întîmpină, numai că, de cele mai multe ori, aceasta este o analiză care are iluzia sintezei tuturor modalităților critice.

Cum, pe această temă — analiza operei literare —, circulă multe locuri comune, să ne străduim a face cîteva precizări :

Se poate spune despre literatura română contemporană că traversează o epocă de fructuoase experimentări, dar experimentalismul acesta nu mai este violent, așa cum l-au cunoscut marile curente inovatoare. Din contră, mai temperat, pare a fi suma unor obișnuite și firești experimentări individuale, fără legătură aparentă între ele. Ceea ce iese însă mai pregnant în evidență pare a fi eșecul epigonic al multor experimentări, față de care atît critica, cît și cititorii protestează. Se află mai ales o poezie tinără acuzată că experimentează anonim fie un suprarcalism epuizat, fie alte maniere ușor depistabile. Dar critica literară nu a știut, cel puțin pînă acum, să formuleze metodic, obiecțiile sale (pe care cu toții le știm, și care par a pluti în aer fiind, la îndemîna oricui). Este normal că nu pot fi acuzați toți poeții absconși, bunăoară, că ignoră temeiurile care au produs la origine experimentul prototip. Cronica literară este acum datoare să depisteze și să polemizeze cu **rațiunea intimă** care explică din interior, pentru fiecare carte în parte, existența acestor experimentări. Critica literară este datoare, așadar, cu o reactualizare a doctrinelor de obîrșie, cînd acestea există, și apoi să facă o lectură explicitară a operei literare.

Nichita Stănescu se pronunța nu demult în favoarea organizării unor cursuri despre poezie. Pentru critica literară, această analiză ar însemna tocmai una dintre secțiunile acestui curs. Trebuie însă să vedem cum este posibilă o actualizare a analizei literare, actualizare care să țină seama de toate celelalte modalități ale esteticii și ale criticii literare moderne. O operă literară, cît de mediocră ar fi ea, este o investiție programatică de iluzii. Chiar și autorul prin excelență gregar, nepreocupat în mod manifest de direcționarea teoretică a operei sale, investește o sumă de iluzii estetice. Această sumă de iluzii constituie raționamentul intim care-i susține gestul creației. Ca și în comportamentul uman, opera literară are nevoie de argumente intime, care, de cele mai multe ori, nici nu se fac cunoscute în exterior. În acest caz, întrebarea „ce a vrut să spună autorul", cu tot didacticismul ei compromis, este valabilă și necesară în cronica literară. Întrebarea a fost compromisă nu numai de simplismul pedagogic, dar și prin apariția bogatelor teorii despre opera deschisă, pluriplă de sensuri. Dar criticul, cronicarul literar în speță, răspunzînd acestei întrebări, răspunde pe **adevăratul** limbaj al dialogului propus de către opera literară. Prin investiția de iluzii, autorul solicită acest dialog, solicită un răspuns. Este deci firesc ca prima interpretare a operei literare să **răspundă**, confirmînd sau infirmînd valabilitatea iluziilor (estetice) investite. Această critică preponderent, dar nu exclusiv analitică, poate deveni la fel de creatoare ca și critica conceptelor. Critica se poate crea pe sine, în trecut sau în viitor, în continuitate cu opera, fapt care nu infirmă în acest caz nici autonomia esteticului.

O critică conceptuală are prea mult nostalgia originilor și a perspectivei, deci ea nu se poate îndemna să coboare în detaliu. Or, autorul creează prin perspectiva mai apropiată a detaliului, căci acesta acordă cu mai multă ușurință iluzia singularității sale. Pentru cel care întîmpină primul cărți contemporane, este deci obligatoriu să întreprindă o asemenea lectură regresivă. Putem observa, de altfel, că una dintre cele mai serioase reviste literare ale Franței, **La Quinzinne Litteraire**, practică o critică informativă, care informează despre cărți. Critica literară este un răspuns solicitat. Critica literară trebuie să fie răspunsul chiar dacă eronat, pentru iluziile estetice ale operei literare.

Dinu FLĂMÂND

poșta redacției

CORNEL D. Îmi scrii pe un ton de bibilică îndopată cu zahăr, plin de țîfnă siropoasă. Poate că ai talent, dar eu nu-l văd. Îl pastișezi pe Emil Brumaru cu mult prea mult sînge rece ca să nu ți-o spun de la obraz. Și încă ceva : nu te mai îngrămădi în mine cu umărul că te umpli de pistrui.

IOANA ARTAV. Dintre cele două schițe, nu „Baticul Roșu" ci „Zbatere" e mai aproape de literatură. Momentul ciinilor gonind după nisipuri, sîngerînd în ele și turbînd e frumos realizat, dar n-are nici-o legătură cu restul lucrării.

STELIAN GEORGESCU. Zici că nu poți să scrii scurt și am motivele mele să te cred. Dar să știi că nici în romanul fluviu nu te miști ca o lebădă.

I. ANINEANU-POP. Vrei să-ți scriu despre cum se scrie o poveste ca să scrii și dumneata una și să ne-o trimiți spre publicare. Mai bine îți spun o poveste pe care mi-a spus-o și mie, cu cîteva zile în urmă. Toma Caragiu. Zice Tomiță : „Eram într-un sat, în timpul colectivizării. Cu munca de lămurire. Un țăran, nea Iancu, nu vroia să se înscrie. Amîna mereu. Zic : mă duc eu să stau de vorbă cu el, am auzit că are humor. eu sînt artist comic, lăsați-mă pe mine, sînt în meserie. Și m-am dus. Omul a tăiat o găină, a scos o cană cu vin și ne-am așezat pe glume. După două ceasuri îl întreb : nea Iancule, de ce nu te-nscrii, domnule, în colectivă? Nea Tomiță, domnule. eu m-aș înscrie, dar am să-ți spun o poveste. Uite, satul nostru n-are apă. Femeile noastre aduc apă de la cîțiva kilometri. A mea e cam uscățivă, cam neterminată, și ce m-am gîndit ? hai să cumpăr un măgar, să care femeia apă cu măgarul. Bun. Îl cumpăr. Două-trei săptămîni, lucrurile merg bine. După asta, vine unul la mine, nea Iancule, cică, împrumută-mi și mie măgarul ăla. Bine, mă Costică, ia-l. A doua zi, vine altul, a treia zi altul, și-ntr-o zi văd că măgarul ăla umblă numai pentru alții. Îl iau din sat și-l leg în bătătură, mai ascuns. Și tocmai vine vecinul Ilie, nea Iancule. dă-mi și mie măgarul ăla pentru o zi. Nu-l mai am, Ilie, l-am vîndut. Fugi, domnule, l-am văzut eu adineauri, e legat după șura de paie. Da, exact, acolo îl țin eu cînd nu vreau să-l dau". Scrie povestea asta și trimite-mi-o.

GHEORGHE PRIBEAGU. Citez din „Pagina grădinarului" : „Apoi spune grădinaru / Eu pe lume cît trăiesc / Busuiocu-i floarea care / Cel mai mult eu o iubesc". Poți să dregi floarea asta cît vrei, pe la toate ușile, nu vei ajunge să publici.

ALEXANDRU SUCIU. Am primit „Poemul Troiei" și inserez cîteva așa zise versuri : „Leoparzii cu priviri nocturne și diurne / Scrutează cerul și timpul cu-a lui urme... / Delfinii minunați fac baie-n permanență... / Ființele-n totalitatea lor, încinse f.f de amor / Un corp formează viu și doritor"... Îți trimit o fotografie ca să mă bați peste ochi, peste fălci, dar dumneata să nu-mi mai trimiți nimic.

Fănuș NEAGU

spații franceze

ANTONIN ARTAUD

Copacul

Acest copac și zbuciumul său
pădure-ntunecată de chemări,
de țipete,
mănîncă inima nopții, obscură.

Oțet și lapte, cerul, marea,
densul prund al firmamentului,
totul conspiră la-nfiorarea
ce poposește-n inima neagră a
umbrei.

O inimă ce crapă, un astru dur
ce se dublează și pîrîre-n azur
senin azur despicîndu-se
la chemarea soarelui sunător,
cu-același zgomot asurzitor,
asurzitor,
ca noaptea și copacul din
viscerele vîntului.

YVES BONNEFOY

Dreptate

Dar tu, dar deșertul! întinde-ți mai jos
Pînzele-ntunecate.
Strecoară în inima aceasta ca ea să
n-amuțească

Tăcerea-ți ca o pricină de basm.

Vino. Aici se întrerupe un gînd,
Aici nu mai are drum o țară frumoasă.
Înaintează pe marginea acestor înghețați zori
Ce-i dă-n devălmășie un soare dușman.

Și cîntă. Plînsul tău înseamnă de două ori a
plînge

De-ndrăznești să cînți prin refuz.
Surîde și cîntă. El are nevoie ca tu să rămîi,
Sumbră lumină pe apele a ceea ce el a fost.

ANDRÉ BRETON:

Marele ajutor ucigaș

Statuia lui Lautreamont
Cu soclul din cașete de chinină
în șes
Autorul Poeziilor e culcat pe burtă
Și lîngă el veghează helodermul suspect
Urechea-i stîngă lipită de pămînt e-o cutie de sticlă
Ocupată de un fulger artistul n-a uitat să-nfățișeze deasupra
sa
Mingea cum e cerul de-albastru în formă de cap de turc
Lebăda din Montevideo ale cărei aripe-s întinse și mereu
gata să filfîie
Cînd e vorba să atragă din zare celelalte lebede
Își deschide peste falsul univers doi ochi de culori diferite
Unul de sulfat de fier pe umbrarul genelor celălalt de noroi
împodobit cu diamante
Vede marele hexagon cu pîlnie unde se vor crispa curînd
mașinile

Pe care omul se îndîrjește să le acopere cu pansamente
Înviorează cu luminarea-i de radiu adîncurile creuzetului
uman

Sexul de pene creerul de hîrtie cerată
Prezidează ceremoniile de două ori nocturne ce urmăresc
după furarea focului să intervertească inimile omului
și-ale păsării
Mă pot apropia de ea în calitate de convulsionar
Femeile fermecătoare ce mă introduc în vagonul capitonat cu
trandafiri
Unde mi-e rezervat un hamac pe care au avut grijă să mi-l
facă din părul lor
Din vremi imemoriale
Îmi recomandă înainte de-a pleca să nu răcesc la lectura
ziarului
Se pare că statuia lîngă care pirul terminațiilor mele
nervoase
Ajunge la destinație este acordată în fiecare noapte ca un
pian

RENÉ CHAR

Creion de prizonier

O dragoste-a cărei gură-i un buchet de cețuri,
Îmbobocește și dispare.
Un vînător o va urmări, un pîndar o s-o-nvețe
Și-amîndoi se vor urî, apoi tustrei or să se
blesteme
Afară-i ger, frunza trece prin arbore.

ANDRÉ DU BOUCHET

Meteor

Absența ce-mi ține loc de răsuflare începe iar
să cadă peste hîrtii ca omătul. Apare
noaptea. Scriu cît se poate de departe de
mine.

FRANCIS PONGE

Copacul meu

Copacul meu într-un veac neînțeles încă,
Nălțat în pădurea rațiunilor eterne
Crește-va-ncet, se va acoperi cu frunze
Prin asemuire cu cei mari fi-va tîrziu
recunoscut.

Însă el va face — atunci — furtună ori tăcere,
Glasul său împotriva vîntului o să aibă o mie
de argumente,
Frămîntat pare de noi zbuciume
Căci mai degrabă să scape va vrea de prea
multă știință.

ANDRÉ FRÉNAUD

Vînătoarea

Jivină fugărită, vînătoriță beată
aceleași plete.
Ti-am înșfăcat năluca, m-ai încolăcit
mădularele noastre de-a pururi contopindu-se-n
spasm.

Dar se și destramă zorii nerăbdători.
Uluiți, fără să ne pese
ne redescoperim trupurile.
Atît de departe, aici nu mai e decît unul, atît.

JACQUES RÉDA

Așteptări

Se poate ca brusc
Unul din ei să se ridice brusc
Și să roșească părîndu-i-se că i s-a pomenit
numele.
Apoi se potolește și se uită fără a clinti
La scaune, la socul grămădit între geam
Și oglinda cerului pe care-ar vrea să-l vadă
cum cade.
Și glasurile de dincolo revin, rămîn prinse
În grosimea zidurilor răzimate de vară
(Toată vara care gîfîie afară în praf
Ca un dulău negru, negru și-albastru.)

În românește de Ion Caraion

PAUL CLAUDEL: Porcul

Voi face aici portretul porcului.

Porcu-i un animal solid și dintr-o singură bucată: fără încheieturi și fără grumaz, care se repede înainte ca un brăzdar. Legănîndu-se pe cele patru picioare îndesate, el e o trompă în mers care adulmecă, și orice miros pe care-l simte e-nfulecat de el cu ajutorul propriei pompe. Dacă a dat de o groapă care-i trebuie lui, se tăvălește-n ea fără sațiu. Nu-i neastîmpărul raței care intră în apă, nu e veselia sociabilă a cîinelui; este o plăcere adîncă, solitară, conștientă, integrală. El adulmecă, soarbe, degustă și nu știe de mănîncă ori bea; fără nici o șovăială, o mică tresărire, înaintează și se afundă în inima grasă a noroiului proaspăt; grohăie, se bucură pînă-n fundul măruntaielor, clipăie din ochi. Amator profund, cu toate că aparatul mereu în acțiune al mirosului său nu scapă nimic, gusturile lui nu se-ndreaptă spre trecătoarele arome ale florilor ori ale fructelor frivole; porcul caută în toate hrana: care îi place să fie bogată, substanțială, coaptă, și instinctul lui o leagă de cele două lucruri de temelie: pămîntul și gunoiul.

Mîncăciosule, destrăbălatule! dacă te zugrăvesc astfel, mărturisește-o: ceva lipsește satisfacției tale. Nici trupul nu face singur față nevoilor lui, nici doctrina pe care ne-o propovăduiește nu e în zadar. „Nu căuta adevărul numai cu ochiul, ci cu întreaga ta ființă, fără rezervă". Fericirea e datoria noastră și patrimoniul nostru. O anumită posesiune desăvîrșită este dată.

Dar, ca și aceea care-i furnizează lui Eneas prevestiri, întîlnirea unei scroafe mi se pare totdeauna augurală. O emblemă politică. Coapsa ei este mai întunecată decît colinele care se văd prin ploaie și cînd se culcă, adăpînd batalionul de godănei care îi umblă printre picioare, ea îmi apare — deloc mai puțin masivă ori mai puțin diformă — ca însăși imaginea acestor munți care mulg ciorchinii satelor agățate de torentele lor.

Nu omit că sîngele de porc servește la fixarea aurului.

GEORGES EMMANUEL CLANCIER

Munte, părinte al visului

Munte părinte al visului
Tărîmuri interzise
Frontoane
Tainice orașe

În care locuiește singură iubita
Altă lume țîșnită din lumea
aceasta
Și semn semeț către cer
Tinerețe făcută din lumină
Și din gînditoare veșnicie,
Stîncă de vis în amurg
Munte de dincolo de moarte.

MICHEL DÉGUY

Poetul

Cu ochii-ncercănați de moarte poetul coboară-n această lume a miracolului. Ce-o fi semănînd el fără larg gest în unica brazdă a prundului — unde din șase în șase ore asemenea unei slujnice fără carte venită să pregătească pagina și penarul, în bonetă albă, marea încă mai rînduie și mai deretică alfabetul gol al algelor? Ce-o fi-nlesnind el lucrurilor care n-așteaptă nimic în tăcerea cenușiului!?
coincidența.

PIERRE EMMANUEL

Nașterea cuvîntului

Poeții sînt zidurile nude ale Casei
Tencuite cu țipete, cu sare, cu buze, cu nori
Clădite pe nemărginirea lacrimilor și-azvîrlite
Pe cerul rătăcitor în nemărginire. Singură luna
Încălzește aurul de scrum și sună, corn pierdut
În Umbră și-n melancolia-ntunecatului sînge.
În viitor, cînd țara asta al cărei singur nume-i
Dumnezeu
S-o-ntoarce către morții ei implorînd aurora
Pietrele-i arse de beznă vor fi inimi
Marmorele albastrelor mări, apele palmierilor
Și roiurile de sînge au să se-anine-n arbori
Dar acolo unde amară gură purpura ta tremură
O castă coloană sprijinită de mare
Se va vedea sfredelind ochiul tulbure al
părelniciei.

PAUL VALÉRY

Motiv

(LE BOIS AMICAL)

Sculptarăm împreună forme pure,
Am drumețit nespusa-le țărînă,
Tăcute seri, ținîndu-ne de mînă,
Prin mii de vieți... și printre flori obscure.

Ca pe logodnici, singuri, vreo stea joasă
O! dusu-ne-o fi-n noaptea văii verde,
Vom fi-mpărțit (menitul să dezmierde)
Feeric — fructul lunii de mătasă.

Iar apoi, morți, sub mușchiul brun din jurul
Departe-amar, pierduți în vocea dulce
A codrului umbrindu-și să se culce,

Acolo sus, pe lavele de-azururi,
Ne-am re-ntîlnit plîngînd iubire-nvoaltă,
Tăcerii mele inimă-ndeolaltă.

SAINT-JOHN PERSE

Cîntec

Se zămislea un mînz dedesubtul frunzelor de bronz. Un ins ne puse amare boabe-n mîini. Străin. Ce trecea. Și iată zvonul altor meleaguri pe placu-mi... „O, bun găsit, fiica mea sub cel mai puternic din copacii anului".

Căci soarele intră-n constelația Leului și Străinul și-a pus degeul în gura morților. Străin. Ce rîdea. Și ne băsmi de-o iarbă. O! atîtea adieri pe meleaguri! Cîtă-ndestulare naintea pașilor noștri! cît mă desfată goarna și pana savantă-n pofida aripii! „Suflete, copila mea azi mare, aveai felul tău de-a fi care nu e al nostru".

S-a zămislit un mînz dedesubtul frunzelor de bronz. Un ins ne puse aceste boabe amare în mîini. Străin. Ce trecea. Și iată zvon aprig într-un arbor de bronz. Smoală și trandafiri, ofrandă a cîntecului! Tunet și flaute prin odăi! O! atîta îndestulare-n calea pașilor noștri, o! atîtea povești peste an, și Străinul cu apucăturile sale pe potecile întregului pămînt!... „Bun găsit, fiica mea, sub cel mai mîndru strai al anului."

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantin Țoiu

REDACȚIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: **Mircea Popescu**
Paginator: **Nicolae Ion**